


ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ, ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΜΟΥΣΙΚΗ, ΑΚΡΟΑΣΗ
& ΟΠΤΙΚΟΕΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ
/ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ, ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ/



ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:
ΚΟΥΪΤΖΟΓΛΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ
ΑΜ 2368

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
κα ΒΑΜΒΑΚΙΔΟΥ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ

ΦΛΩΡΙΝΑ 2017

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ	5
Η ιστορική επιλογή της μουσικής παιδείας είναι διαχρονική.....	5
Μουσική και παιδική ψυχολογία.....	6
Η μουσική παιδεία, για την ειρήνη και την συμφιλίωση	6
Ρυθμός, Φαντασία και παιδική ηλικία	7
Μουσική και Εκπαίδευση.....	8
Συμβολή της μουσικής στην ανάπτυξη του παιδιού	9
ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΚΡΟΑΣΗ	13
Από την ακοή στην ακρόαση	13
Η δύναμη της μουσικής ακρόασης.....	14
Στόχοι μουσικής ακρόασης για τα παιδιά.....	15
Δειγματικός κατάλογος έργων, που προσφέρονται για μουσική ακρόαση	17
ΟΠΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ.....	25
Η Δύναμη της Εικόνας.....	25
Σχέση Εικόνας-Παιδιού	26
Η έννοια και η ανάγκη του οπτικού γραμματισμού.....	27
Οφέλη οπτικού γραμματισμού για τους μαθητές	28
ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ.....	30
Βασικές έννοιες του γνωστικού αντικειμένου των Εικαστικών.....	30
Δραστηριότητες για τη σύνδεση μουσικής και εικαστικών	30
ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΚΡΟΑΣΗ ΚΑΙ ΟΠΤΙΚΟΕΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ – ΜΕΛΕΤΗ.....	34
Πολυτροπικότητα	34
Στοιχεία Έργων Μελέτης	35
Περιγραφή Μελέτης	37
Αποτελέσματα Μελέτης.....	39
Συμπεράσματα Μελέτης	41
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	42
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	44
Πίνακες	45
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	46

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μουσική δημιουργεί το περιβάλλον των ήχων, του οποίου τα επιμέρους στοιχεία ανταποκρίνονται και μπορούν να αντιστοιχηθούν προς το οπτικό περιβάλλον.

Ο ρυθμός, η μελωδία, το τονικό ύψος, η δυναμική μπορούν να δημιουργήσουν συγκεκριμένη ατμόσφαιρα και συγκεκριμένα συναισθήματα στους ακροατές και με τον τρόπο αυτό ανταποκρίνονται προς το ρυθμό, το χρώμα, τα οπτικά μοτίβα και τις σχέσεις που δημιουργούνται σε ένα πίνακα ζωγραφικής ή ένα γλυπτό. Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο μεταδίδονται ιδέες και συναισθήματα διαμέσου της ζωγραφικής ή της γλυπτικής, της αρχιτεκτονικής ή της διακόσμησης χρησιμοποιείται για την κατανόηση επικοινωνίας μουσικών ιδεών και συναισθημάτων.

Ένας εύκολος τρόπος σύνδεσης της μουσικής με τα εικαστικά είναι ο απευθείας συνδυασμός τους, χωρίς τη διαμεσολάβηση λέξεων. Τα παιδιά πραγματοποιούν μια τέτοια σύνδεση όταν ζωγραφίζουν εικόνες ακούγοντας μουσική ή όταν συνθέτουν μουσική βλέποντας ένα έργο τέχνης. Ένα σχετικό παράδειγμα μπορούμε να βρούμε στο έργο του Mussorgsky «*Pictures at an Exhibition*» (**Εικόνες από μια Έκθεση**), εμπνευσμένο από την μετά θάνατον έκθεση των έργων του Victor Hartmann, το οποίο απεικονίζει μουσικά δέκα από τους πίνακές του.

Στην παρούσα εργασία γίνεται μελέτη για την περίπτωση της επιτυχούς αντιστοίχισης των παραπάνω έργων, σε παιδιά ηλικίας νηπίων. Στόχος ήταν ο ερεθισμός της οπτικής αλλά και ακροαματικής ευκαιρίας. Εξετάζεται η ικανότητα λεπτομερούς αντιστοίχισης των εικόνων και της μουσικής, καθώς η διάκριση αφορά περισσότερο στο προσωπικό παρά το χρονολογικό της δημιουργίας τους.

Ακόμη, παρουσιάζονται τα στοιχεία που συμφωνούν με την άποψη της αυξημένης παιδαγωγικής αξίας της μουσικής.



ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι διάφορες τέχνες, όπως η μουσική, η ζωγραφική, η ποίηση και η λογοτεχνία, ο χορός, η γλυπτική, ο κινηματογράφος και το θέατρο είναι κατασκευές του ανθρώπινου νου που οργανώνει τις λέξεις, τα χρώματα, τα σχήματα, τους ήχους, τα υλικά, τις κινήσεις του σώματος, με σκοπό να εκφραστεί και να επικοινωνήσει.

Ο Donald Hodges αναφέρει ότι παράλληλα με τη γλώσσα, ο άνθρωπος ανέπτυξε ένα σύνολο άλλων μορφών συμβολικής συμπεριφοράς, όπως τα μαθηματικά σύμβολα, η γλώσσα του σώματος και η τέχνη, που επιβεβαιώνουν τη μοναδικότητα και την υπεροχή του έναντι των άλλων έμβιων όντων. Συγκεκριμένα η τέχνη, παρέχει έναν τρόπο απόκτησης γνώσης και βίωσης συναισθημάτων που δεν είναι εφικτά με κανέναν άλλο τρόπο. Τα σύμβολα της τέχνης παρέχουν στο ανθρώπινο είδος δυναμικούς τρόπους επικοινωνίας (Hodges D. 1996). Ο ίδιος διατείνεται επίσης ότι το να είσαι άνθρωπος σημαίνει να έχεις την ικανότητα να λαμβάνεις και να αντιδράς στις καλλιτεχνικές εμπειρίες με ένα βαθύ αίσθημα. << Είμαστε τόσο αισθητικά πλάσματα, όσο και φυσικά, κοινωνικά, πνευματικά, συναισθηματικά και θρησκευτικά>> (Hodges D. 1996:40).

Ο άνθρωπος οργανώνει τους ήχους και δημιουργεί μουσική επειδή θέλει να εκφραστεί και να επικοινωνήσει. Με την μουσική μπορεί να κάνει τους συνανθρώπους του να χαίρονται ή να λυπούνται, να σκέφτονται ή να θυμούνται καταστάσεις και πράγματα που δεν περιγράφονται με λόγια ή δεν περιγράφονται μόνο με λόγια. Η μουσική είναι ένας φυσικός τρόπος έκφρασης και ερμηνείας του ανθρώπου που οργανώνεται σε μια γλώσσα που μαθαίνεται.

Η δημιουργία συνδέσεων μεταξύ μουσικής και εικαστικών καθίσταται πολλές φορές δυσχερής, κι αυτό διότι διαφοροποιούνται ως μορφές τέχνης, σε βασικά σημεία. Τα εικαστικά διαφέρουν και από τις άλλες μορφές τέχνης, το χορό και το θέατρο, λόγω του «υλικού» χαρακτήρα του έργου που δημιουργείται. Η ζωγραφική, η γλυπτική και η αρχιτεκτονική, αποτελούν συμβολικές αναπαραστάσεις (symbolic representations) ιδεών με τη χρήση υλικών που είναι διαθέσιμα στο περιβάλλον.

Πολλές έννοιες που συναντάμε στη μουσική έχουν διαφορετικό νόημα στα εικαστικά. ***Η μουσική χρησιμοποιεί τον ήχο, δημιουργείται και υπάρχει μέσα στο χρόνο, ενώ τα εικαστικά χρησιμοποιούν το χώρο. Σύμφωνα με τη θεωρία του Garder περί πολλαπλών ευφυιών, οι δύο μορφές τέχνης απαιτούν διαφορετικά είδη νοημοσύνης: χωρική και μουσική. Η από κοινού μελέτη όμως και των δύο μορφών υποβοηθά στην αντίληψη τόσο των διαφορετικών εννοιών της κάθε μιας, όσο και των στοιχείων εκείνων που συναποτελούν το συνδετικό κρίκο τους.***

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Η ιστορική επιλογή της μουσικής παιδείας είναι διαχρονική

Τη σημασία και την αξία της μουσικής στην αγωγή γενικά κατανόησαν πολύ καλά οι αρχαίοι Έλληνες, γι' αυτό όλα τα συστήματα αγωγής, κι αυτό ακόμα το Σπαρτιατικό, έδιναν την πρέπουσα εκτίμηση στη μουσική σαν μορφωτικό αγαθό. Εξάλλου, η μουσική είχε πάντοτε πρωτεύουσα θέση σε κάθε εκδήλωση θρησκευτική ή κοινωνική γιατί θεωρήθηκε σαν το καταλληλότερο μέσο για την πνευματική και ψυχική μόρφωση και ηθική εξέλιξη του ανθρώπου. Επιπλέον υπήρχαν πολιτείες που γι αυτές η μουσική αποτελούσε το γενικό υπόστρωμα μόρφωσης από τη νηπιακή μέχρι και την ώριμη ηλικία. Αυτό μας το μαρτυρούν τα σχετικά λόγια του Αθηναίου για τους Αρκάδες: "Παρά γουν Αρκάσι οι παίδες εκ νηπίων άδειν εθίζονται...". Απ αυτό καταφαίνεται ότι η μουσική αγωγή πρέπει κανονικά να αρχίζει από την αγκαλιά της μάνας και να συνεχίζεται στο νηπιαγωγείο, στο δημοτικό, στο γυμνάσιο, στο λύκειο και πιο πέρα ακόμα.

Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, η Τέχνη -συμπεριλαμβανόμενης και της μουσικής- αγγίζει το ήθος του νέου ανθρώπου και διαποτίζοντας το, χωρίς εκείνο να το καταλαβαίνει, με το Ρυθμό και την Αρμονία και την Ομορφιά, το πλάθει αρμονικό και όμορφο. << Η μαγική της αυτή δύναμη περνάει στην ψυχή από τα μάτια και από τα αυτιά, με τις εικόνες και τους ήχους, και σα δροσερό βουνίσιο αγέρι φέρνει την υγεία από αμόλευτους τόπους. Ό,τι στο έργο Τέχνης είναι αρμονία, ρυθμός, ομορφιά, μπαίνουντας στην ψυχή του νέου ανθρώπου, τη σφραγίζει, γίνεται αρμονία, ρυθμός και ομορφιά ψυχής>> (Ανδρόνικος Μ., 1986:246).

Σήμερα η μουσική παιδεία πρέπει να προσφέρεται και να πραγματώνεται σαν έμπρακτη απόδειξη πίστης στην αντιωφελιμιστική πολιτιστική αξία του ωραίου, του παιχνιδιού και της χαράς.

Μέλημα επομένως της μουσικής αγωγής θα πρέπει να είναι η καλλιέργεια του σεβασμού και του δέους μπροστά στην καλλιτεχνική δημιουργία, σε συνδυασμό όμως πάντα με την προϋπόθεση του δικαιώματος κάθε ανθρώπου να επικοινωνεί με την παγκόσμια καλλιτεχνική προσφορά, πράγμα που είναι μια αναμφισβήτητη κατάκτηση της τεχνολογίας και της δημοκρατίας της εποχής μας.

Η προσφορά της μουσικής στο γνωστικό μέρος του εγκεφάλου έχει αποδειχθεί, όπως έχει αποδειχθεί η σημασία της για την ψυχοκινητική, νοητική και κοινωνική ανάπτυξη του ατόμου (Σέργη, 1995). Αυτό που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης και εξακρίβωσης είναι η αισθητική της αξία. Η συμβολή της στην αισθητική ανάπτυξη του παιδιού. Η μουσική είναι μια τέχνη που οφείλει να στοχεύει εκτός των άλλων και στην αγωγή του εσωτερικού κόσμου του παιδιού, γιατί << έχει τη μοναδική ιδιότητα να είναι το πιο επιθυμητό μέσον οργανωμένης αισθητικής εκπαίδευσης. Οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο ανταποκρίνονται στη μουσική και βρίσκουν ικανοποίηση και νόημα με την επαφή και εμπειρία της. Αν και υπάρχουν πολλές διαφορές στις μουσικές δυνατότητες και την ευαισθησία του καθενός, όμως όλοι

βρίσκουν ικανοποίηση και ευχαρίστηση και σαν ακροατές και σαν δημιουργοί της Μουσικής σε κάποιο επίπεδο ή με κάποιο μέσο» (Παπαζαρή, 1991:13).

Μουσική και παιδική ψυχολογία

Η Μουσική λοιπόν αναμοχλεύει εικόνες και αναμνήσεις ενώ ταυτόχρονα τις 'αντικειμενοποιεί'. Συνεπώς, απευθυνόμενη στο παιδί, μπορεί να στοχεύει στην καλλιέργεια και εξωτερίκευση του εσωτερικού κόσμου του, συμβάλλοντας έτσι στην καλλιέργεια και ανάπτυξη των συναισθηματικών του ικανοτήτων. Αυτός άλλωστε είναι και ο στόχος και το έργο της. Ο Ε. Παπανούτσος, στο έργο του 'Αισθητική', σημειώνει πως << η Μουσική είναι Τέχνη του θυμικού που απευθύνεται άμεσα προς το ίδιο θυμικό...>>, ενώ ο Schopenhauer αναφέρει ότι << η Μουσική ποτέ δεν εκφράζει το φαινόμενο, αλλά μόνο την εσωτερική ουσία, την κάθε ταυτότητα κάθε φαινομένου... Εξωτερικεύει τη χαρά, τη στενοχώρια, τον πόνο, τον τρόπο, το θρίαμβο, την ευθυμία, τη γαλήνη ψυχής την ίδια...>> (Παπανούτσος Ε., 1976:327-328).

Η απελευθέρωση του ανθρώπου γίνεται μέσα από τις Τέχνες. Η τέλεια απελευθέρωση μπορεί να έρθει μέσα από τη Μουσική. Ο Γκόρκυ λέει "στον ήχο υπάρχει πιο πολύ ψυχή παρά σκέψη".

Η μουσική παιδεία, για την ειρήνη και την συμφιλίωση

Και ακόμα πιο σημαντικό είναι το ότι γνωρίζοντας τις δημιουργίες των άλλων τους εκτιμούμε, πλησιάζουμε τους άλλους λαούς μέσα από το έργο τους και βλέπουμε ότι η ιδιομορφία των έργων τους και οι ιδιαιτερότητές τους είναι τα σημεία που θα πρέπει να ενώνουν τους λαούς και όχι να τους χωρίζουν, φτάνει να σεβαστούμε ο ένας τις ιδιαιτερότητες του άλλου και όχι να αντισταθούμε, να τις επικρίνουμε και κατακρίνουμε.

Η ομορφιά της Τέχνης κρύβεται στις ιδιαιτερότητες που έχουν οι τομείς δημιουργίας. Όταν σεβαστούμε αυτές τις ιδιαιτερότητες των λαών στη δημιουργία βοηθούμε την ψυχή, την καρδιά και το νου μας να μεγαλώσει, ώστε να αγκαλιάσει, γνωρίσει και εκτιμήσει τις ιδιαιτερότητες, όχι με σκοπό να τις εξαλείψει, να τις ισοπεδώσει, αλλά να τις βοηθήσει να διατηρηθούν. Είναι πολύ σημαντικό ο κάθε λαός να αισθανθεί την ανάγκη ύπαρξης και διατήρησης των ιδιαιτεροτήτων αυτών, σαν μέρος ενός παγκόσμιου πίνακα όπου η κάθε ιδιαιτερότητα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του πίνακα αυτού.

Όσο διαφορετικές και αντίθετες είναι δυο σκέψεις, δυο απόψεις, δυο ιδέες, δυο σκηνικά, δυο εικόνες, δυο χρώματα, δυο ήχοι, δυο γραμμές, ποτέ δεν αντιμάχονται. Φαίνονται έτσι γιατί δεν μπήκαν στην κατάλληλη "θέση". Δεν υπάρχουν μεγαλύτερες αντιθέσεις από τα "χρώματα" των οργάνων μιας συμφωνικής ορχήστρας. Και όμως όταν ενορχηστρωθούν κατάλληλα, η μεγάλη αντίθεσή τους

γίνεται η ομορφιά του συναταιριάσματός τους. Όστε το μεγαλύτερο πλεονέκτημα της τέλει συνύπαρξής τους είναι η ανομοιογένεια και η ιδιαιτερότητά τους.

Όλοι μας κρύβουμε μέσα μας ένα δεύτερο εαυτό σκληρό, επιθετικό, ο οποίος ευκαιρία ζητά να εκδηλωθεί με το χειρότερο τρόπο. Γι' αυτό κάνουμε ό,τι μπορούμε μέσα από τη μόρφωση αλλά πιο πολύ μέσα από την καλλιέργεια, ώστε να περιορίσουμε ή να εξαλείψουμε τον σκληρό κι επιθετικό δεύτερο εαυτό μας. Η συχνή επαφή των παιδιών με τις καλές τέχνες βοηθά αποτελεσματικά σ' αυτό. Η ομορφιά που συναντά το παιδί στη μουσική και οι ευαισθησίες που του δίνει δεν αφήνουν καμία πρωτοβουλία, ή πιο σωστά δεν επιτρέπουν στη σκληρή πλευρά του εαυτού τους να εκδηλώνεται, Έτσι όσο περισσότερο ασχολείται το παιδί με την ομορφιά, τόσο λιγότερες ευκαιρίες έχει ο σκληρός εαυτός να φανερώνεται.

Το κάθε έργο επικοινωνεί άμεσα με το κάθε παιδί και βρίσκουν τα σημεία επικοινωνίας μεταξύ τους, δηλαδή το άτομο με το ίδιο το έργο.

Πρέπει η μουσική παιδεία να συμβάλλει στην επικοινωνία του μαθητή με τους θησαυρούς της παραδεδομένης λαϊκής και έντεχνης καλλιτεχνικής δημιουργίας όλων των μουσικών πολιτισμών του παρελθόντος και του σήμερα, ώστε να αισθανθεί οικειότητα χωρίς περιορισμούς κατανόησης.

Ρυθμός, Φαντασία και παιδική ηλικία

Η ομορφιά της ζωής είναι η χαρά, το γέλιο, η συγκίνηση, το κλάμα. Η ευαισθησία μας απέναντι στα καθημερινά γεγονότα. Όλα τα πιο πάνω περνούν μέσα από την καρδιά, εκεί "φιλτράρονται" και ανάλογα με τον πλούτο των συναισθημάτων μας είναι και το επίπεδο της αντίδρασης μας σε κάποιο καθημερινό γεγονός. Αυτόν τον πλούσιο συναισθηματικό κόσμο οι Καλές Τέχνες τον φτιάχνουν, τον διαμορφώνουν. Και ειδικά για τα παιδιά η Μουσική έχει τον πρώτο λόγο, γιατί κρύβει μέσα της τη μεγάλη δύναμη που λέγεται Ρυθμός. Αυτή τη δύναμη που χαρακτηρίζει όλα το "είναι" των παιδιών, όλο το Σύμπαν.

Η παιδική ηλικία στηρίζεται σε δυο δυνατούς άξονες, τη Ρυθμική ζωντάνια και τη Φαντασία. Όλοι πιστεύουμε ότι μέσα από το παιχνίδι θα πρέπει να μαθαίνουν. Περισσότερο στη Μουσική, που είναι από μόνη της Ρυθμός, Φαντασία και σε τελική ανάλυση ένα παιχνίδι των ήχων με τους Ρυθμούς. Αφαιρέστε από τη ζωή τον Ήχο και το Ρυθμό και τότε θα νιώσετε η φρίκη. "Κατά συνέπεια η Φαντασία είναι κάτι πολύ περισσότερο από το φανταστικό. Αγκαλιάζει όλη την ύπαρξη του ανθρώπου. Γιατί δεν κινητοποιεί μόνο τα συναισθήματα ή το θαυμασμό αλλά μας κάνει να συμμετέχουμε μέσα από τα σύμβολα που προσφέρει ένα έργο φαντασίας, σε μια μελλοντική κοινωνία που βρίσκεται πέρα από το άγγιγμα μας. "

Αυτό το θαύμα που η φύση απλόχερα έκανε παντού, στα πουλιά όταν κελαηδούν, στον αέρα όταν φυσά, στο ποτάμι όταν τρέχει, στα μανιασμένα κύματα όταν σπάνε στους βράχους. Το θαύμα αυτό, που μόνο οι πρωτόγονοι λαοί έπιαναν τον

πραγματικό σφυγμό του και ζούν ακόμα συντροφιά μ' αυτό κάθε μέρα, όλη μέρα, κάθε στιγμή....

Το αυταπόδειχτο σίγουρα είναι ότι οι μουσικές εμπειρίες διεγείρουν τη φαντασία και τα συναισθήματα, προκαλούν ένα είδος συναισθηματικής ανταπόκρισης του ακροατή και μπορούν με αυτόν τον τρόπο να συνεισφέρουν στη αισθητική αγωγή του ατόμου (McDonald και Simons, 1989). Διότι << η μουσική είναι η τονική αναλογία της συναισθηματικής ζωής>> (Langer, 1953:27), και << η σπουδαιότητα της μουσικής είναι η άρθρωση της συναισθηματικής εμπειρίας που μπορεί να γίνει αισθητή, αλλά και να αποδοθεί με ένα συμβατικό τρόπο>> (Plummeridge C., 1991:34).

Μουσική και Εκπαίδευση

Η μουσική έχει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο σκοπό της εκπαίδευσης, γιατί παρέχει κάτι το μοναδικό στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού και συμβάλλει ειδικότερα στην ανάπτυξη της ικανότητάς του να ελέγχει, να συνεργάζεται, να κατανοεί την κοινωνία και να προσαρμόζεται στο περιβάλλον του.

Παρόμοιες εκτιμήσεις εκφράζουν και οι ερευνητές Patrik Juslin και John Sloboda, οι οποίοι ισχυρίζονται ότι ο λόγος που οι άνθρωποι βιώνουν αυτό το στενό δεσμό με τη μουσική είναι ότι προφανώς υφίσταται κάποιο είδος συναισθηματικής εμπειρίας, και γι' αυτό υποστηρίζουν ότι οι συναισθηματικές πλευρές της μουσικής θα πρέπει να βρεθούν στο επίκεντρο της μουσικής επιστήμης (Juslin P.N. και Sloboda J.A., 2003). Στο ίδιο μήκος κύματος κινούνται και οι απόψεις του Randall McClellan, ο οποίος θεωρεί τη μουσική μια <<δυναμική μήτρα αδιάκοπα μεταβαλλόμενων τονικών σχέσεων που ξετυλίγονται μέσα στο χρόνο, η οποία μας προκαλεί έντονα συναισθήματα και επηρεάζει την κατάσταση της συνείδησης μας. Εξαιτίας του δυναμικού της χαρακτήρα, η πρωταρχική έλξη που ασκεί επάνω μας είναι σωματική και συναισθηματική μαζί-σωματική γιατί ταξιδεύει μέσα από τον αέρα με μοριακά ωστικά κύματα που γίνονται αισθητά σε σωματικό επίπεδο, συναισθηματική, γιατί δημιουργεί ένα περιβάλλον που υποβάλλει διαθέσεις στις οποίες εμείς αποκρινόμαστε σε υποσυνείδητο, μη λεκτικό επίπεδο>> (McClellan R., 1997:127).

Σύμφωνα με το Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα (Δ.Ε.Π.Π.Σ), εκτός των άλλων, σκοπός της μουσικής αγωγής είναι η οικοδόμηση της προσωπικής ταυτότητας, η καλλιέργεια της δημιουργικότητας και η ετοιμότητα για τη ζωή. Η μουσική σκοπεύει στην καλλιέργεια της αισθητικής ικανότητας και ευαισθησίας, στην ανάπτυξη της κατανόησης και απόλαυσης της μουσικής και στην απελευθέρωση της δημιουργικής ικανότητας των παιδιών (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2001). Είναι εμφανές ότι η μουσική μπορεί και οφείλει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στα πλαίσια μιας αγωγής των συναισθημάτων, σε μια αγωγή ανάπτυξης και καλλιέργειας της συναισθηματικής νοημοσύνης των μαθητών. Οι τέχνες, και ιδιαίτερα η μουσική, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στην καλλιέργεια των συναισθημάτων, μπορεί να φέρει ισορροπία

στα πλαίσια ενός σχολικού προγράμματος, 'σπάζοντας' την πρωτοκαθεδρία της ακαδημαϊκής γνώσης. Σύμφωνα με τον Goleman, «η ακαδημαϊκή νοημοσύνη δεν προετοιμάζει στην πραγματικότητα για καμία από τις θύελλες ή τις ευκαιρίες που η ζωή φέρνει στον άνθρωπο...Και παρόλο που ένας υψηλός δείκτης νοημοσύνης δεν εγγυάται ευδαιμονία, φήμη ή ευτυχία στη ζωή, τα σχολεία μας και η παιδεία συνεχίζουν να εστιάζουν την προσοχή στις ακαδημαϊκές δεξιότητες, αγνοώντας τη Συναισθηματική Νοημοσύνη, ένα σύνολο διακριτικών στοιχείων -μερικοί θα το αποκαλούσαν χαρακτήρα- που επίσης έχει απεριόριστη σημασία για το προσωπικό μας πεπρωμένο» (Goleman, 1998:69). Το αίτημα για παιδιά το ίδιο ευαίσθητα όσο και καλά πληροφορημένα (Hymes, 1981) είναι επίκαιρο όσο ποτέ άλλοτε. Η μουσική, εκμεταλλευόμενη την αμεσότητα της, τις εκφραστικές της δυνάμεις και τη βαθιά της σχέση με το συναίσθημα μπορεί και οφείλει να αποτελεί το όχημα της αισθητικής εκπαίδευσης και της συναισθηματικής καλλιέργειας.

Συμβολή της μουσικής στην ανάπτυξη του παιδιού

-Συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού

Ο πρωταρχικός λειτουργικός ρόλος της μουσικής στην εκπαίδευση είναι αυτός που αφορά τη συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Μια από τις μεγαλύτερες δυνάμεις της μουσικής είναι η ικανοποίηση των ατομικών, συναισθηματικών αναγκών του παιδιού. Τα παιδιά αντλούν και παίρνουν από τη μουσική μια μοναδική ικανοποίηση και οι αισθητικές εμπειρίες που αποκτούν μπορούν να ενισχύουν και να εμπλουτίζουν τη συναισθηματική τους ζωή, έτσι ώστε να είναι ικανά να ανταπεξέρχονται στις αυξανόμενες απαιτήσεις μιας υλιστικής κοινωνίας και να παραμένουν όμως ανθρώπινοι, καλλιεργημένοι και πολιτισμένοι σε μια ψηλή αίσθηση αυτοσεβασμού και εκτίμησης των συνανθρώπων τους.

Η αξία της μουσικής ως μιας πρωταρχικής πηγής για εμπλουτισμό του συναισθηματικού κόσμου του παιδιού, την τόνωση και ανανέωσή του, έγκειται στο ότι είναι μια μοναδική μορφή μη γλωσσικής επικοινωνίας. Η γλώσσα της μουσικής δε μεταφέρει τη συγκεκριμένη σημασία που εκφράζουν οι λέξεις, έτσι που το νόημα της μουσικής να ερμηνεύεται όπως το καταλαβαίνει ο καθένας προσωπικά. Επομένως η ερμηνεία μιας μουσικής σύνθεσης μπορεί να ποικίλλει από πρόσωπο σε πρόσωπο ανάλογα με τις εμπειρίες του, τις ανάγκες του και τις αναπτυξιακές του δυνατότητες. Αυτό είναι ένα από τα θαυμαστά και καταπληκτικά θέματα της μουσικής το ότι ο καθένας παίρνει από τη μουσική ό,τι θέλει, επιθυμεί και χρειάζεται σύμφωνα με τις πνευματικές και συναισθηματικές ανάγκες του. Επιπλέον, λόγω της μη γλωσσικής της φύσης υποκαθιστά τη γλωσσική επικοινωνία για εκείνους που έχουν γλωσσικές ή συναισθηματικές αναπηρίες. Εξαιτίας του πλατιού συναισθηματικού της εύρους και της αμεσότητας της επίδρασής της συμβάλλει με εξαιρετικά αποτελέσματα σε ψυχοθεραπευτικές εφαρμογές, που σήμερα κατάληξαν στη μουσικοθεραπεία.

Όλα τα παιδιά με τις ποικίλες μουσικές δραστηριότητες βρίσκουν τρόπους και μέσα για αυτοέκφραση και επικοινωνία. Η απ' ευθείας αλληλεπίδραση του παιδιού με τη μουσική παρέχει τρόπους για την έκφραση των συναισθημάτων του, έναυσμα και κίνητρο για τη μετάδοση και μεταβίβαση συναισθημάτων και εμπλουτίζει τη ζωή του. Το κάθε παιδί παίρνει από τη μουσική αυτό που θέλει να πάρει και η ανταπόκρισή τους σ' αυτή παραμένει ένα προσωπικό θέμα που εξαρτάται από το είδος της μουσικής, τη διάθεση του και την εξοικείωσή τους με την οργάνωση του μουσικού υλικού.

-Πνευματική ανάπτυξη του παιδιού

Η μουσική συμβάλλει στην πνευματική ανάπτυξη των παιδιών με τον ίδιο τρόπο που συμβάλλουν και τα άλλα “ακαδημαϊκά θέματα”. Η μουσική έχει τη δική της γλώσσα και φιλοσοφία γι' αυτό η κατανόηση, η ακρόαση, η δημιουργία μουσικής και η εκτέλεση της απαιτούν πνευματική διεργασία και εφαρμογή των πνευματικών λειτουργιών, της νοημοσύνης και της ευφυΐας. Τα πραγματικά επιτεύγματα στη μουσική απαιτούν από τα παιδιά τη χρησιμοποίηση διαφόρων ικανοτήτων, που στην πραγματικότητα είναι λειτουργίες της νοημοσύνης και της ευστροφίας πνεύματος. Στην τάξη η πνευματική ανταπόκριση των παιδιών μπορεί να εκδηλωθεί με διάφορους τρόπους, όπως για παράδειγμα την κατανόηση των τρόπων που παράγονται τα μουσικά εφέ ή την έκφραση με λόγια των συναισθημάτων τους για τη μουσική κτλ. Η μουσική ακόμα μπορεί να εμπεριέχει στοιχεία που σχετίζονται με οπτική, οπτική και κινησιαισθητική αίσθηση και φαντασία που εκδηλώνονται συνήθως στη μουσική και κίνηση, στη μουσική ανάγνωση και με το παίξιμο των οργάνων.

Όλα τα πιο πάνω σημεία φανερώνουν ότι η μουσική συμβάλλει πάρα πολύ στην πνευματική ανάπτυξη του παιδιού και είναι λάθος να υπαινίσσεται κανείς ότι η μουσική έχει το μονοπώλιο της αισθητικής αγωγής στην εκπαίδευση. Αυτό μερικώς εξηγείται, γιατί τα παιδιά στα Ουγγρικά μουσικά δημοτικά σχολεία έχουν γενικότερα τα πιο ψηλά επιτεύγματα, από τα άλλα παιδιά που φοιτούν στα συνηθισμένα Ουγγρικά δημοτικά σχολεία. Ο δημιουργός του γνωστού συστήματος διδασκαλίας μουσικής, Ζόλταν Κοντάλυ και συλοβάτης της Ουγγρικής μουσικής παιδείας λέει “... Έχει αποκαλυφθεί ότι σ' αυτά τα σχολεία, όπου η μουσική είναι ένα κανονικό μάθημα, υποχρεωτικό και διδασκόμενο κάθε μέρα, τα παιδιά μαθαίνουν οποιοδήποτε άλλο μάθημα καλύτερα και ευκολότερα. Αυτό δεν κρύβει κανένα μαγικό μυστικό: γιατί τα παιδιά ασχολούμενα καθημερινά με τη μουσική, αυτή υποκινεί και διεγείρει το μυαλό τους έτσι που αυτό αναπτύσσεται και γίνεται πιο δεκτικό σε οποιοδήποτε άλλο...”

-Σωματική ανάπτυξη του παιδιού

Η μουσική μπορεί επίσης να είναι ένα σπουδαίο στοιχείο στην εκπαίδευση των σωματικά ανάπηρων παιδιών ειδικά με το παίξιμο των μουσικών οργάνων. Εκτός από αυτό μπορεί ακόμα να συμβάλλει αποτελεσματικά στην εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρίες στις αισθήσεις τους. Για παράδειγμα το τραγούδι μπορεί να

βοηθήσει στην ανάπτυξη της ομιλίας των τυφλών παιδιών και το παίξιμο των οργάνων και η μουσική και κίνηση μπορούν να είναι ενδιαφέρουσες δραστηριότητες για κινητική εξάσκηση των αισθήσεων. Επιπλέον η μουσική μπορεί ακόμα να συμβάλλει στην εκπαίδευση των κωφών αν δέχονται τους ήχους, ως παλμικές δονήσεις μέσω των χεριών και των ποδιών και άλλων κατάλληλων μερών του σώματος που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως καλοί αγωγοί για παλμικές δονήσεις.

-Κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού

Η μουσική είναι μια από τις τέχνες, που αναπτύσσει σε μεγάλο βαθμό την κοινωνικότητα των παιδιών μέσω πολλών δραστηριοτήτων που παρέχουν ευκαιρίες για συλλογική συμμετοχή, συνεργασία, αλληλεπίδραση και ευθύνη. Έτσι παίζει ένα σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση και ειδικότερα στη διαδικασία για κοινωνική ωρίμανση των παιδιών.

Για παράδειγμα οι ομαδικές δημιουργικές δραστηριότητες, όπου τα παιδιά έχουν ευκαιρίες να κάνουν μουσική, προσφέρουν στην ανάπτυξη των κοινωνικών ικανοτήτων τους και στη δημιουργία ικανοποιητικών ανθρώπινων σχέσεων με τη συνεργασία, τη συλλογική ευθύνη, την αυτοσπειθαρχία, τον αυτοέλεγχο κτλ. Τα παιδιά επίσης στην αλληλεπίδρασή τους υποκινούν και προωθούν το ένα το άλλο, ώστε να τροποποιούν, να διευκρινίζουν και να ενισχύουν τις ιδέες τους.

Εκτός από τις φανερές κοινωνικές επιδράσεις των μουσικών δραστηριοτήτων, που γίνονται στην τάξη κατά τη διάρκεια του μαθήματος, οι χορωδίες και ορχήστρες όπως επίσης και η διδασκαλία οργάνωσε μικρές ομάδες έχουν επίσης κοινωνική αξία, γιατί παρέχουν ευκαιρίες για κοινωνικές εμπειρίες, συνεργασία και επικοινωνία με άλλα παιδιά για την επίτευξη κοινού σκοπού.

-Ανάπτυξη ηγετικών ικανοτήτων και συνεργασίας

Ποικίλες μουσικές δραστηριότητες παρέχουν πολλές ευκαιρίες στο κάθε παιδί να αναπτύξει ηγετικές ικανότητες και συλλογικό πνεύμα. Τα παιδιά μαθαίνουν στοιχεία της ανάπτυξης ηγετικών ικανοτήτων με πρακτική εργασία σε μια κατάσταση μάθησης όπου το τέλειο αποτέλεσμα συχνά εξαρτάται από την καλή αρχηγία και την αποτελεσματική συνεργασία υπακούοντας στον αρχηγό της ομάδας και εξαρτώντας τις προσωπικές τους επιθυμίες και διαθέσεις από την πρόοδο του συνόλου.

-Η μουσική ως μέρος τους γύρω μας κόσμου

Η μουσική έχει θέση στο αναλυτικό πρόγραμμα γιατί είναι αναπόσπαστο μέρος του περιβάλλοντος μας. Και αν η εκπαίδευση έχει ως λειτουργήμα να εξοικειώσει τα άτομα με το περιβάλλον τους ασφαλώς η μουσική πρέπει να συμπεριληφθεί στην

εκπαιδευτική προσπάθεια γιατί είναι ένα μέρος του γύρω μας κόσμου και είναι συνεπώς αναπόσπαστο μέρος της ζωής μας.

Από τις πιο πρωτόγονες κοινωνίες μέχρι σήμερα η μουσική ύπαρξη στο επίκεντρο κάθε τελετουργικής πράξης και ιεροτελεστίας και έχει συνοδεύσει το κάθε γεγονός στην προσωπική ζωή του ανθρώπου. Ακόμη σήμερα η μουσική περιτριγυρίζει τον άνθρωπο και παίζει τέτοιο σπουδαίο ρόλο στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου, όπως ακριβώς έκανε και στη ζωή του πρωτόγονου.

-Η μουσική ως μέρος της κληρονομιάς μας

Η μουσική αποτελεί ένα αρχείο των αγώνων του ανθρώπου για μια καλύτερη ζωή και δείχνει πως ο άνθρωπος αντιδρά στους αγώνες του με το περιβάλλον του. Έτσι μπορούμε να πούμε ότι η ιστορία της μουσικής είναι η ιστορία της ανθρωπότητας. Ο Ζόλταν Κοντάλυ λέει: “ Η μουσική είναι ένα αναπόσπαστο μέρος του ανθρώπινου πολιτισμού. Ελλιπής είναι ο πολιτισμός που του λείπει. Δεν υπάρχει ολοκληρωμένος χωρίς μουσική. Έτσι είναι ολοφάνερο ότι η μουσική πρέπει να συμπεριληφθεί ανάμεσα στα θέματα που διδάσκονται στα σχολεία...”

Παρόλο ότι κάποιος αισθάνεται μεγάλη ικανοποίηση όταν έρχεται σε επαφή με τον ανεκτίμητο και ποικίλο πλούτο της μουσικής του κληρονομιάς, πρέπει επίσης να μελετά τα δημοτικά τραγούδια και γενικά τη μουσική κληρονομιά άλλων λαών ώστε να καταλάβει και να αναπτύξει δεσμούς φιλίας με λαούς διαφορετικών εθνοτήτων. Έτσι η μουσική μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της διεθνούς κατανόησης και συναδέλφωσης των λαών.

-Η μουσική ως μια δυναμική επιδίωξη σε ώρεςσχόλης

Στην τεχνοκρατική εποχή μας υπάρχουν συνήθως περισσότερες ώρεςσχόλης ως αποτέλεσμα της μείωσης του αριθμού των ωρών εργασίας. Για το λόγο αυτό η ανάγκη για διαπαιδαγώγηση των παιδιών πως να χρησιμοποιούν δημιουργικά τις ώρες τηςσχόλης τους, είναι μεγαλύτερη παρά ποτέ. Και η μουσική είναι μια από τις πιο σημαντικές δραστηριότητες, που έχει να διαδραματίσει θεμελιώδους σημασίας ρόλο για τις ώρες τηςσχόλης, γιατί αρέσει πολύ σ' όλη σχεδόν τη νεολαία η ενασχόληση μαζί της και την εμποδίζει από του να πέσει στη ρουτίνα της παθητικής αποδοχής προκατασκευασμένης και τετριμμένης διασκέδασης και ψυχαγωγίας.

Η Μουσική, μαζί με τα άλλα καλλιτεχνικά μαθήματα, αντιστέκονται ώστε να δίνουν μια ισορροπία στην πνευματική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Είναι το αντίβαρο στα μαθήματα γνωστικού αντικειμένου.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΚΡΟΑΣΗ

Από την ακοή στην ακρόαση

Η ακοή είναι η πρώτη από τις αισθήσεις που λειτουργεί στον άνθρωπο, πριν ακόμα γεννηθεί. Μέσω της ακοής το ανθρώπινο ον αποκτά την πρώτη επαφή με τον εξωτερικό κόσμο ενώ βρίσκεται στη μήτρα. Στα πρώτα χρόνια ζωής του, όπως και στα πρώτα στάδια εξέλιξης του ανθρώπου, η ακοή παίζει σημαντικότερο ρόλο. Μαζί με την όσφρηση έχουν το εξαιρετικό προνόμιο, έναντι των άλλων αισθήσεων, να συλλαμβάνουμε πληροφορίες από απόσταση, από οποιαδήποτε κατεύθυνση, μέρα ή νύχτα, σε κατάσταση εγρήγορσης ή ύπνου. Ο πολιτισμός μας, εδώ και πολλούς αιώνες, κατάφερε να εκμηδενίσει σχεδόν την όσφρηση, ως μη αναγκαία για την επιβίωση. Η ακοή, αντίθετα, αναγκαία για την επιβίωση και την επικοινωνία, διατήρησε την πρωτοκαθεδρία έως και το 19^ο αιώνα. Η βιομηχανική κοινωνία, έφερε το θόρυβο στη ζωή μας και άλλαξε δραματικά τη σχέση μας με το ηχητικό περιβάλλον. Ο συνεχής βόμβος της μηχανής, η μεγάλη ένταση των ήχων και τελικά η ενίσχυση των ήχων μέσα από το μεγάφωνο κατέστρεψαν την ηχητική ισορροπία που επικρατούσε ως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα στον πλανήτη μας.

“Η δυτική σοφία πασχίζει, εδώ και εικοσιπέντε αιώνες να δει τον κόσμο. Δεν έχει καταλάβει πως τον κόσμο δεν τον βλέπεις, τον ακούς. Δεν τον διαβάζεις, τον ακροάσαι.”
Ζακ Ατταλί “Θόρυβοι”

Ο Ζακ Ατταλί χρησιμοποιεί στη φράση του τα ρήματα βλέπω και διαβάζω ως αντίθετα με τα ρήματα ακούω και ακροώμαι. Θεωρεί την όραση ως την κυρίαρχη αίσθηση που οδηγεί στην εκλογίκευση και την αφηρημένη γνώση, το διάβασμα ως τη δραστηριότητα που απομακρύνει από την πράξη και παραπέμπει στη θεωρία, τη μελέτη και τελικά στο παρελθόν. Αντιθέτως η ακοή αντιμετωπίζεται ως αίσθηση αντίληψης του παρόντος η οποία προϋποθέτει την πλήρη συμμετοχή εμπειρόχοντας και το συναίσθημα. Ακροώμαι σημαίνει αντιλαμβάνομαι και βιώνω συγχρόνως-αντίληψη, βίωμα, συναίσθημα, συνειδητοποίηση και συμμετοχή.

Τα δύο ρήματα ακούω και ακροώμαι έχουν διαφορετική σημασία:

Ακούω σημαίνει τη φυσιολογική λειτουργία της αίσθησης της ακοής. Το όργανο της ακοής, το αυτί, μας επιτρέπει να συλλαμβάνουμε ορισμένες συχνότητες ως ηχητικά ερεθίσματα-πληροφορίες και τις μεταφέρει στον εγκέφαλο.

Ακροώμαι σημαίνει ότι συμμετέχω σε αυτό που ακούω. Πέρα από τη σύλληψη της πληροφορίας και την καταγραφή της γίνεται και περαιτέρω επεξεργασία στον εγκέφαλο. Κατά την ακρόαση δεν ακούει μόνο το αυτί αλλά ολόκληρο το νευρικό σύστημα που ερεθίζεται από τον ήχο και αντιδρά.

Η δύναμη της μουσικής ακρόασης

Η μουσική ακρόαση είναι το αντάμωμα του παιδιού με την ομορφιά. Να γνωρίσει την ομορφιά. Να μάθει να ζει με αυτήν. Να αναζητά μόνο την ομορφιά. Και, τέλος, όταν είναι να δώσει, να δώσει μόνο ομορφιά.

Η μουσική δεν είναι μια επιστολή του συνθέτη, την οποία άφησε στον κόσμο και αναλαμβάνει κάποιος να την μεταφράσει για να πάρουμε όλοι το ίδιο μήνυμα. Την απευθύνει σε όλους μας, αλλά δίνει την ελευθερία στον καθένα μας να επικοινωνήσουμε μαζί του με ένα διαφορετικό τρόπο. Με τον τρόπο αυτό ο καθένας μας έχει την δύναμη. Έτσι όλοι μας και ο καθένας χωριστά έχει κάτι να πάρει. Άλλος πιο πολύ και άλλος λιγότερο.

Τα έργα με ωραίο χαρακτηριστικό ρυθμό, επηρεάζουν ψυχικά τα παιδιά. Τους δημιουργούν μια εσωτερική ευφορία. Τα αναστατώνουν, γιατί η δύναμη του ρυθμού είναι τεράστια. Όλη η φύση είναι μια ποικιλία ρυθμών. Παντού κυριαρχεί ο ρυθμός. Τα πλαίσια που μπορούμε να παρακολουθήσουμε και απομονώσουμε στη φύση είναι ο χρόνος, οι εποχές, οι μήνες, οι εβδομάδες, οι ημέρες, η εναλλαγή μέρας νύχτας, οι ώρες. Όλα αυτά ανήκουν σε σταθερές ρυθμικές καταστάσεις και μάλιστα σε μέτρο τετραγωνισμένο, διμερές ή σύνθετο τετραμερές. Το βάδισμα, η αναπνοή ανήκουν στα διμερή μέτρα αλλά με εναλλασσόμενη ρυθμική αγωγή. Ακόμα και τα φυτά και τα δέντρα, στην όλη πορεία τους, φύτεμα, βλάστηση, φύλλα-κλαδιά-άνθη-καρπός, γίνονται σε κύκλο στον οποίο κυριαρχεί ο ρυθμός. Μια ιδιαίτερη ρυθμική αγωγή σε όλη την φύση, αλλά με τις ιδιαιτερότητες στο καθένα. Μαιέστρος στην πολύμορφη και πολύχρωμη αυτή ορχήστρα των χρωμάτων και των σχημάτων είναι η ίδια η φύση. Για αυτό και ο ρυθμός παντού και ιδιαίτερα στα παιδιά είναι πρωτογενής κατάσταση. Όλες οι πιο πάνω ρυθμικές καταστάσεις δεν επιδέχονται καμία αλλαγή μέτρου. Όλα αυτά είναι πολύ σημαντικά στη ζωή. Δημιουργούν το πλαίσιο μέσα στο οποίο σε όλη τη διάρκεια της κινούμαστε. Το πλαίσιο αυτό έχει μια ισορροπία. Μια αρμονία, η οποία είναι καθοριστική. Με τη γέννησή μας μπαίνουμε σε ένα ρυθμικό πλαίσιο εκ των προτέρων φτιαγμένο για μας. Και αυτό φυσικά επηρεάζει και καθορίζει τον τρόπο ζωής μας, σε όλους τους τομείς.

"Κληροδοτώ τη μουσική μου φάρμακο στην ανθρωπότητα", είπε κάποτε ο Μπετόβεν. Η σχέση της μουσικής με την ίαση του πνεύματος και των αισθήσεων, είναι κάτι που πολλοί συμμερίζονται. Η δυσκολία βρίσκεται στον εντοπισμό αυτής της σχέσης. Μια από τις κρισιμότερες περιοχές που αναμένουν απάντηση είναι η θεραπεία του έντονου πόνου. Το πρόγραμμα "Κύπελλο της ανάπαυσης" στη Μισούλα της Μοντάνα, προσφέρει ζωντανή μουσική σε εκείνους που βρίσκονται στα τελευταία στάδια θανατηφόρων ασθενειών, όπως του καρκίνου. Στην αρχή οι γιατροί ήταν σκεπτικοί. Όμως έβλεπαν ότι ασθενείς που έπαιρναν γενναίες δόσεις φαρμάκων κατά του πόνου, χρειάζονταν όλο και μικρότερες δόσεις μετά από μια επίσκεψη της ομάδας του προγράμματος "Κύπελλο της ανάπαυσης", όπου συμμετείχαν αρπιστές και τραγουδιστές. Ορισμένοι, μάλιστα σταμάτησαν να παίρνουν ολωσδιόλου φάρμακα. Ο αριθμός των γιατρών που παρέπεμπαν στο

πρόγραμμα αυξήθηκε από έναν στους 89. Η γενική αντίληψη ήταν "Δεν το καταλαβαίνουμε, αλλά λειτουργεί".

Στόχοι μουσικής ακρόασης για τα παιδιά

Στην ακρόαση τα παιδιά θα πρέπει να έχουν ευκαιρίες για

1. Να ακούν ζωντανή και ηχογραφημένη μουσική.
2. Να ακούν μουσική που να εκφράζει την εσωτερική τους διάθεση και που να έχει σχέση με τα ενδιαφέροντά τους.
3. Να ακούν μουσική που να διεγείρει τη φαντασία τους.
4. Να δραματοποιούν ιστορίες, ποιήματα σαν ένα φυσικό επακόλουθο μιας καλής ακρόασης.
5. Να ανταποκρίνονται με κινήσεις του σώματος στη μουσική που ακούν.
6. Να ζωγραφίζουν, ή να δουλεύουν π.χ. Με πηλό όταν ακούν μουσική.
7. Να δημιουργούν βηματισμούς και χορούς στην ακρόαση μουσικής.
8. Να ενθαρρύνονται να ακούν μουσική στο σπίτι και σχολείο από δίσκους, κασέτες, cd και internet.
9. Να παρακολουθούν σύντομες συναυλίες, ζωντανά προγράμματα ειδικά προετοιμασμένα για παιδιά. Η μουσική πρέπει να είναι καλής ποιότητας και σύμφωνα με το επίπεδο των παιδιών
10. Να ακούν πολλά τραγούδια, όπως τραγούδια στα οποία υπάρχει αφήγηση μιας ιστορίας, τραγούδια για ειδική περίπτωση, όπως γιορτές, και να προσέχουν στον ιδιαίτερο τρόπο συνοδείας του τραγουδιού.

Η ενασχόληση με τη μουσική είναι επομένως σύνθετη διαδικασία κατά την οποία το παιδί δε δέχεται παθητικά τους ήχους και τη μουσική αλλά συμμετέχει σε αυτή με όλο του το είναι. Η ακρόαση έχει καθοριστική σημασία για τη μουσική παιδεία, και όχι μόνο, και είναι το πρώτο πράγμα με το οποίο πρέπει να ασχοληθούμε.

Στο θέμα των μουσικών ακροάσεων θα πρέπει να προσέξουμε κάτι. Δεν πρέπει ποτέ να πιέζουμε τα παιδιά για τη "γνώση", σε βάρος του συναισθήματος. Ειδικά στις μουσικές ακροάσεις το συναίσθημα θα έχει τον πρώτο ρόλο. Εκεί στοχεύουμε. Οι κάποιες γνώσεις θα πρέπει να έρθουν αβίαστα μέσα από την επαφή τους με τα έργα.

Όταν ακούμε ένα έργο περισσότερο δουλεύει το συναίσθημα και όχι η λογική. Σε τελευταία ανάλυση όλα τα έργα τέχνης, ειδικά όμως η μουσική, δεν θα πρέπει να τα ερμηνεύουμε. Και στη βαθιά προσωπική επικοινωνία μαζί της νιώθουμε μια ανατριχίλα, μια ευφορία, μια αγαλλίαση. Ας μην ψάξουμε όλα αυτά να τα μεταφράσουμε. Θα αποτύχουμε. Ας κλείσουμε τα μάτια και ας τα κρατήσουμε αυτά για μας.

Η Σύγχρονη Μουσική Αγωγή αποβλέπει σε αλλαγή της συμπεριφοράς του παιδιού απέναντι στο ηχητικό και μουσικό περιβάλλον. Οδηγεί το παιδί από την ακοή στην ακρόαση. Το ευαισθητοποιεί στους ήχους και τους θορύβους που υπάρχουν γύρω του, το μαθαίνει να ακούει, να διακρίνει και να συσχετίζει το ηχητικό φαινόμενο με την ηχητική πηγή που το προκαλεί. Το ωθεί να παρατηρεί τους ήχους, να μιλάει για αυτούς, να τους περιγράφει και να εκφράζει τις εντυπώσεις του. Το βοηθάει να ανακαλύψει τον κόσμο των ήχων και να περιπλανηθεί μέσα σε αυτόν.

Το ενδιαφέρον για το ηχητικό περιβάλλον αναπτύσσεται μέσα σε ατμόσφαιρα ηρεμίας και συγκέντρωσης. Όσο το παιδί γοητεύεται από τους ήχους τόσο συγκεντρώνεται στο ακουστικό ερέθισμα και αντίστροφα.

Η ακρόαση (ακουστική εκδοχή) είναι κομμάτι κάθε φάσης και κάθε δραστηριότητας που συνεισφέρει στη μουσική κατανόηση και ανάπτυξη. Θεωρείται το θεμέλιο για κάθε μουσική εμπειρία. Η ακρόαση προϋποθέτει ικανότητες που επικεντρώνονται στις πηγές του ήχου, στην απομνημόνευση των πηγών αυτών και στην ανταπόκριση σε αυτές.

Η ικανότητα της ακρόασης εμπεριέχει παραπάνω από το να ακούμε απλά. Προϋποθέτει να συγκεντρωθούν τα παιδιά στους παραγόμενους ήχους. Η ικανότητα να δίνουν προσοχή και να συγκεντρώνονται σε ένα μουσικό άκουσμα δεν είναι έμφυτη, αλλά είναι μια δυνατότητα που μαθαίνεται και τα μικρά παιδιά χρειάζονται εξάσκηση και βοήθεια για να την αποκτήσουν.

Μπορούμε λοιπόν, να βοηθήσουμε τα μικρά παιδιά να γίνουν πιο ευαίσθητα ως προς τους ήχους γύρω τους και να τα βοηθήσουμε να μετατρέψουν την ακρόαση αυτή σε εμπειρία με νόημα. Αυτές μας οι προσπάθειες πρέπει να συνεχιστούν αφού η διάκριση των ήχων είναι εξαιρετικά σημαντική στη μουσική ανάπτυξη ενός παιδιού. Εκτός κι αν κάποιος έχει βοηθήσει πολύ στον τομέα αυτόν ένα παιδί προσχολικής ηλικίας – να αναπτύξει την ακουστική του ικανότητα – οι μυριάδες ήχοι με τους οποίους θα έρθει σε επαφή το παιδί θα του προκαλέσουν αδυναμία συγκέντρωσης στην ακρόαση της μουσικής και η κατάσταση αυτή θα είναι δύσκολο να αναστραφεί μετά την προσχολική ηλικία.

Οι μουσικές δραστηριότητες προσφέρουν μια εξαιρετική βοήθεια στην ανάπτυξη της ακροαστικής δυνατότητας των παιδιών. Τα τετράχρονα και πεντάχρονα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν το ταλέντο της ακρόασης που θα τους βοηθήσει στη συνέχεια να αντιλαμβάνονται τον τόνο, να δημιουργούν μελωδίες, να συνοδεύουν το τραγούδι τους με κάποιο μουσικό όργανο και να κινούνται στο ρυθμό. Μπορούν να διδαχθούν να ακούν τα εκφραστικά στοιχεία της μουσικής, όπως η μελωδία, ο ρυθμός και η δυναμική. «Με τον ένα τρόπο ή τον άλλο η συνειδητή ακρόαση είναι κομμάτι της μουσικής σε όλα τα επίπεδα. Γι' αυτό και δεν υπάρχει ίσως άλλη μουσική συμπεριφορά που να εκτιμάται όσο η μουσική ακρόαση.»

Μια πολύ σημαντική αρχή που πρέπει να έχουμε κατά νου είναι ότι τα παιδιά δεν μπορούν να αναπτύξουν υψηλό επίπεδο συνειδητής ακρόασης, εκτός αν δουλεύει πολύ καλά. Η ακρόαση απαιτεί σκέψη και αιτιολόγηση. Το μυαλό των παιδιών πρέπει να γεμίσει με μουσικές εικόνες έτσι ώστε να μπορέσουν να χτίζουν την

καινούρια γνώση πάνω στην ήδη υπάρχουσα. Αυτό χρειάζεται χρόνο και μπορεί μόνο να επιτευχθεί σταδιακά μέσα από την ενεργή συμμετοχή των παιδιών σε ποικίλες μουσικές εμπειρίες.

Η μουσική έχει απεριόριστους δρόμους προσωπικής απόλαυσης. Η αδυναμία του ήχου να μας πει κάτι το συγκεκριμένο είναι σε τελευταία ανάλυση η μεγάλη του δύναμη, που υποχρεώνει τον καθένα χωριστά να ζήσει το έργο με ένα τρόπο προσωπικό του.

Δειγματικός κατάλογος έργων, που προσφέρονται για μουσική ακρόαση

Είναι βασικό για το παιδί, από τη βρεφική του ακόμα ηλικία, να ακούει καλή μουσική ανεξάρτητα από το είδος της. Η εύθυμη και με έντονο ρυθμό μουσική ευχαριστεί ιδιαίτερα τα παιδιά. Σύντομα αποσπάσματα μουσικής θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν σε οποιαδήποτε στιγμή της ημέρας όπως, όταν τα παιδιά κάνουν κάτι ήσυχο ή στα ενδιάμεσα διαφόρων δραστηριοτήτων.

1. Διάφοροι ήχοι: φυσικοί ή ηχογραφημένοι
 - α) Ήχοι από τη φύση- δυνατός άνεμος, βροχή και βροντές, ήχοι της θάλασσας
Πρωινό στο δάσος, κελάδημα πουλιών, ήχοι ζούγκλας, φωτιά
 - β) Ήχοι πυροσβεστικής, αεροπλάνου, υπερηχητικού αεροπλάνου, τραίνου, αυτοκινήτου, κορνάρισμα, ήχοι πλοίου.
 - γ) Βεγγαλικά, ρουκέτες
 - δ) Φωνές παιδιών, πανηγύρι, λούνα παρκ
 - ε) Μηχανές, καμπάνες, ρολόγια
 - στ) ήχους από διάφορες εργασίες όπως κόψιμο ξύλων, πλύσιμο πιάτων
2. Εργασίες παιδιών
Τα παιδιά να έχουν ευκαιρίες για ακρόαση των δικών τους μουσικών δραστηριοτήτων, είτε σε ζωντανή είτε σε ηχογραφημένη εκτέλεση.
3. Ζωντανή μουσική
Να ακούν δικές τους μουσικές εκτελέσεις από τη δασκάλα ή από άλλους
4. Τραγούδια
Αρκετοί δίσκοι και συλλογές τραγουδιών είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν από τα παιδιά για ακρόαση καθώς και σε συνδυασμό με άλλες δραστηριότητες(π.χ. ακρόαση και τραγούδια, ακρόαση και κίνηση) Ενδεικτικά:

Τραγουδάκια της θείας Λένας	-Α. Καψάσκη
Τα πρώτα μου τραγούδια	-Γ. Αρβανιτάκη

Οι 4 εποχές του χρόνου	
Ελληνικά δημοτικά τραγούδια για παιδιά	-Π. Ματέυ
Η Περπερούνα	-Δ. Σαμίου
Μουσική και ρυθμική αγωγή για μικρά παιδιά	-Α. Λαουτάρη
Ο Γύρος του κόσμου σε τραγούδι	-εκδ. Μ. Σταυρίδη
Άρες, μάρες, κουκουνάρες	-Μ. Τόκα
Κραμελοχώρα	-Γ. Μαρίνου
Το όνειρο του Νέστορα	-Σ. Σπανουδάκης
Η συντροφιά του Νέστορα	
Nursury rhymes στα αγγλικά κ.α	

5. Παραμύθια με μουσική

Διάφορα παραμύθια, ιστορίες και παιδικά θεατρικά έργα όπως:	
Ο Πιγκουίνος πάει στη πόλη	Λ. Σέργη
Τα δυο μαγεμένα δεντράκια	Λ. Σέργη
Το βαρελάκι με το μέλι	Ν. Παναγιώτου
Η Ελένη και τα χρωματιστά όνειρά της	Δ. Ποταμίτη- Γ. Ζουγανέλη
Το Τζιτζίκι και η παρέα του	Σ. Τσιλίκι
Το όνειρο και οι περιπέτειες του Τζιτζίρη	Λ. Κόκοτου

6. Ηχογραφημένη μουσική

α)Χοροί

-Βάλς-Valse-Waltz

Χορός σε χρόνο $\frac{3}{4}$ με έμφαση στη πρώτη κίνηση. Γερμανικός λαϊκός χορός, που έγινε διεθνώς γνωστός κατά τον 19^ο αιώνα(Βιεννέζικο βάλς)π.χ.

“Βάλς των λουλουδιών” από τον <<Καρυοθραύστη>> Tchaikovsky

Ο Γαλάζιος Δούναβης του Johann Strauss

-Πόλκα-Polka

Χορός σε 2/4 που προέρχεται από τη Βοημία. π.χ

Πόλκα από “façade” του W. Walton

Pizzicato Polka J.Stauss

Πόλκα από τη “Πουλημένη μνηστή” Smetana

-Ταγκό-Tango

Χορός Αργεντινής προέλευσης, με χαρακτηριστικό ρυθμό. π.χ.

Tango Pasadoble “façade” W. Walton

-Καν-Καν-Can-Can

Παριζιάνικος χορός του 19^{ου} αιώνα. π.χ.

από την operetta “Ο Ορφέας στον Άδη” Offenbach

από “La boutique Fantasque” Rossini

Άλλοι χοροί

Μπολερό: Bolero του M. Ravel

Ρούμπα: Jamaica Rumba του Benzamin

Ταραντέλλα: Tarantella από Façade του Walton

Zig: από το δίσκο Music, Movement & Mime

-Ελληνικοί και κυπριακοί χοροί

β) Εμβατήριο- March

Μουσικό κομμάτι σε ρυθμό περπατήματος σε μέτρο 2/4 ή 4/4. π.χ.

Εμβατήριο των λιονταριών από το "Καρναβάλι των ζώων Saint-Saens

Εμβατήρια από τις όπερες : "Aida" του Verdi και "Carmen" του Bizet

7. Μουσική από την παραδοσιακή μουσική των λαών

-Ελληνική δημοτική μουσική

-Αφρικάνικη μουσική

-Μουσική της Λατινικής Αμερικής

-Ινδική μουσική

-Μουσική της Άπω Ανατολής (Κίνας κ.τ.λ.) κ.α.

8. Μουσική βασισμένη σε ιστορίες-περιγραφική μουσική

- "Ο Μαθητευόμενος Μάγος" Dukas

- "Η Χώρα μου" Smetana

- Η Σουίτα Peer Gynt Grieg

- Χαίνσελ και Γκρέτελ Humperdinck

- Κοπέλια Delibes

- Ο Μακάβριος Χορός Saint-Saens

- Η Σουίτα καρνοθραύστης Tchaikowsky

- Το πουλί της φωτιάς Stravinsky

- Billy the Kid Copland

- Η απροστάτευτη Lanchberry

- Οι τρεις αρκούδες Eric Coates

- Πετρούσκα Stravinsky

9. Μουσική ειδικά γραμμένη για τη μουσική αγωγή

- Music, Movement, Mime B.B.C.

- Music for Mime B.B.C

- Tanze fur Kinder I 1260 και II 1261 Fidulafon 1195

10. Θρησκευτική μουσική

- Βυζαντινοί Ύμνοι

- Χριστουγεννιάτικοι ύμνοι, Carols
- Γρηγοριανό μέλος

11. Ηλεκτρική μουσική

- Πιθοπρακτά Ξενάκης
- Αναλογίες Α' και Β'
- Διαμορφώσεις
- Άκρατα
- Omagge a Joyce L. Berio
- Σπουδή πάνω στα αντικείμενα Σιαίφφερ
- Κεφάλι και ουρά του δράκοντα Ferarri
- Πρώτη συναισθηματική φάση Σωγκέ
- Κοντραπούνκτε Stockhausen
- Κοντάκτε(επαφές)
- Μικροφωνία I
- Μεταλλική Κατασκευή Cage

12. Μουσική που έχει σχέση με παιχνίδια

- Το μαγαζί Παιχνιδιών Rossini/Respighi
- Η Συμφωνία των Παιχνιδιών Haydn
- Η Παιδική γωνιά Debussy
- Το Νηπιαγωγείο Elgar
- Dolly Suite Faure
- Jack in the Box Pantomime Satie
- Η Κούκλα που χορεύει Πολντίνι
- Παιδικά παιχνίδια Bizet

13. Μουσική που έχει σχέση με τσίρκο και πανηγύρια

- Το Εμβατήριο Ραντέτσκι Strauss
- Οι φωτοτοποιοί Kabalevsky
- Κάτω από τα ύψη Donaldson
- Η Πόλκα του Τσίρκου Stravinsky
- Ισπανική Ραψωδία Ravel
- Ο Χορός των ακροβατών Rimsky-Korsakov
- Ο Χορός των γελωτοποιών Ibert
- Οι Ακροβάτες Smetana
- (από την Πουλημένη μνηστή)
- Μουσική των Πυροτεχνημάτων Handel

14. Μουσική που έχει σχέση με ρολόγια

- Η Συμφωνία αρ.101''Του Ρολογιού'' Haydn
- Το Βιεννέζικο Μουσικό Ρολόι Κόνταυ

(από τη Σουίτα Χάρι Γιάνος)
-32 Pieces for Mechanical Clocks Haydn

15. Μουσική που έχει σχέση με το Διάστημα

-Η Σουίτα Πλανήτες Holst
-Τάδε έφη Ζαρατούστρας R.Strauss
-Μουσική από το φιλμ 2001

16. Μουσική που έχει σχέση με τον καιρό και τις εποχές

-Νύχτα στο Φαλακρό Βουνό Mussorgsky
-Η Ιεροτελεστία της άνοιξης Stravinsky
-Οι Τέσσερις Εποχές Vivaldi
-Η Ποιμενική Συμφωνία Beethoven
-Η Καταιγίδα Rossini
(από τον Γουλιέλμος Τέλλο)
-Όνειρο Θερινής Νυχτός Mendelssohn
-Το Χιόνι χορεύει Debussy
(από την Παιδική Γωνιά)
-Συμφωνία της Ανταρκτικής Vaughan Williams
-Συμφωνία των Άλπεων R.Strauss
-Νυχτερινά Chopin

17. Μουσική που έχει σχέση με ζώα και πουλιά

-Το τραγούδι του Κορυδαλλού Tchaikovsky
-Καρναβάλι των Ζώων Saint-Saens
-Το Πουλί της Φωτιάς Stravinsky
-Μπαλέτο των αξεπουπούλιαστων πουλιών Mussorgsky
(από τις Εικόνες από μια Έκθεση)
-Οι Σφήκες Vaughan Williams
-Το πέταγμα του κηφήνα Rimsky-Korsakov
-Το λευκό γαϊδουράκι Ibert
-Μικρό πουλί Grieg
-Ο Χορός του Κουνουπιού Lyadov

18. Μουσική που έχει σχέση με το νερό και τον ουρανό

--Σύννεφα/Nuages Debussy
-Ο κατακλυσμός του Νώε Britten
-Γιορτές/Fetes Debussy
-Θαλασσινά Ιντερλούδια Britten
(από τον Πήτερ Γκράιμς)
-Μουσική των Νερών Haendel
-Η Θάλασσα Debussy

-Ανταύγειες στο νερό	Debussy
-Η βουλιαγμένη Μητρόπολη	Debussy
-Το Ενυδρείο, Ο Κύκνος (από το Καρναβάλι των Ζώων)	Saint-Saens
-Ο Ιπτάμενος Ολλανδός(εισαγωγή)	Wagner
-Το Σπήλαιο του Φιγκάλ	Mendelssohn
- Η Πατρίδα, Μολδάβας	Smetana
- Η Μουσική των νερών	Handel

19. Ποικίλη Μουσική για Μουσικές Ακροάσεις

-Façade	W. Walton
-Suite Capriol	Warlock
-Tritsch-Tratsch Polka	Strauss
-Grand Canyon Suite	Grofe
-Carmen	Bizet
-Η Παζαρεμένη Μνηστή	Smetana
-Η λίμνη των κύκνων	Tchaikovsky
--Μικρή Νυχτερινή Μουσική	Mozart
-Ο υπολοχαγός Κιζέ	Prokofiev
-Η Αγάπη των Τριών Πορτοκαλιών	Prokofiev
-Καλπασμός των Βαλκυρίων	Wagner
-Οι χιονοδρόμοι	Waldteufel
-Το Κουντέττο της Πέστροφας	Schubert
- Holberg Suite	Grieg
- L'Arlesienne Suite	Bizet
- Pulcinella Suite	Stravinsky
-Παιδικές σκηνές	Schumann
-Παιδικές στιγμές	Schubert
- Scheherazade	Rimsky-Korsakov
- Σουίτα Καρέλια	Sibelius
-Το μαγικό βούκινο της νιότης	Elgar
-Κλασική Συμφωνία	Prokofiev
- Συμφωνία του Νέου Κόσμου	Dvorak
-Η Συμφωνία της Έκπληξης αρ. 94	Haydn
-Εισαγωγή για μια Ακαδημαϊκή γιορτή	Brahms

20. Ορχηστρική Μουσική σε Χορευτικό Χαρακτήρα

-Νορβηγικοί Χοροί	Grieg
-Σλοβένικοι Χοροί	Dvorak
-Ουγγρικοί Χοροί	Brahms
-Πολοβτσιακοί Χοροί από τον Πρίγκηπα Ιγκόρ	Borodin
-Ρώσικος Χορός από τη Σουίτα Καρυσθαύσης	Tchaikovsky
-Εσπάνια	Chabrier

-Ισπανικό Καπρίτσιο	Rimsky-Korsakov
-Ισπανική Ραψωδία	Ravel
- Πόλκα από Σβάντα ο ασκαυλήτης	Weingartner
-Circus Polka	Stravinsky
-Fancy Free	Bernstein
-Ο Χορός της Φωτιάς	De Falla
-Ο Χορός του σπαθιού	Khachaturian
-Ελληνικοί Χοροί	Σκαλκώτα

21. Μουσική για τα Όργανα της Ορχήστρας

- Όργανα της Ορχήστρας με σχόλια του Γεχούντι Μενούχιν
- Όργανα της Ορχήστρας με σχόλια του Άντριαν Μπόουλτ
- Όργανα της Ορχήστρας με σχόλια του Μάλκομ Σάρτζιεντ
- The Young Persons Guide to the Orchestra Britten

22. Μουσική που σχετίζεται με τα όργανα της ορχήστρας

Βιολί: Το Κονσέρτο για Βιολί Sibelius, (τελευταία κίνηση)
Το Μινουέττο Αλκίνα Xandel

Έγχορδα : Το θέμα του Πέτρου , Prokofiev,
(από το έργο ο Πέτρος και ο Λύκος)
Η πιτσικάτο Πόλκα από τη Σύλβια Delibes

Τσέλο : Ο Κύκνος, Saint-Saens (από το Καρναβάλι των Ζώων)

Κοντραμπάσο : Ο Ελέφαντας , Saint-Saens, , (από το Καρναβάλι των Ζώων)

Φλάουτο : Το πουλί , Prokofiev (από το έργο ο Πέτρος και ο Λύκος)
Το απόγευμα ενός φαΐνου, Debussy

Πίκολο: Ο Κινέζικος Χορός, Tchaikovsky (από τη Σουίτα Καρυοθραύστης)

Όμποε : Η πάπια , Prokofiev (από το έργο ο Πέτρος και ο Λύκος)

Κλαρίνο: Νεράιδα του μαγεμένου κήπου , Tchaikovsky
(από τη Σουίτα Καρυοθραύστης)

Ο γάτος , Prokofiev , (από το έργο ο Πέτρος και ο Λύκος)
Κονσέρτο για κλαρίνο (K.622), Mozart

Φαγκότο : Ο παππούς , Prokofiev , (από το έργο ο Πέτρος και ο Λύκος)
Ο Μαθητευόμενος Μάγος , Dukas

Τρομπέτα: Trumpet Voluntary Clarke

Ο χορός των αυλών , Tchaikovsky

Τρομπόνι: Εισαγωγή τανχώυζερ Wagner
Πουλτσινέλλα Handel

Γαλλικό κόρνο: Ο λύκος, Prokofiev
(από το έργο ο Πέτρος και ο Λύκος)

Κονσέρτο για κόρνο αρ.2 Mozart

Τούμπα: Tubby the Tuba George Gleinsinger /Paul Tripp

Tubby and the Circus George Klensinger/ Paul Tripp

«Μουσική, Ακρόαση & Οπτικός Γραμματισμός»
Σταυρούλα Κουϊτζόγλου, ΑΜ 2368

Ξυλόφωνο: Απολιθώματα
(από το Καρναβάλι των Ζώων) Saint-Saens
Τσελέστα: Ο Χορός της Ζαχαρένιας Νεράιδας Tchaikovsky
(από τη Σουίτα Καρνοθραύστης)
Καστανιέτες: Espana Chabrier
Πιάνο: Alla Turca Mozart

Κιθάρα : Andres Segovia, John Williams



ΟΠΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Η Δύναμη της Εικόνας

Γράφει ο Berger (1993): «Σε κανέναν άλλο τύπο κοινωνίας στην ιστορία δεν υπήρξε τέτοια συγκέντρωση εικόνων, τέτοια πυκνότητα οπτικών μηνυμάτων. Μπορεί κανείς να θυμάται ή να ξεχνά αυτά τα μηνύματα αλλά σύντομα τα δέχεται και για μια στιγμή διεγείρουν τη φαντασία δια μέσου είτε της μνήμης είτε της προσδοκίας. (...) Είμαστε τώρα τόσο συνηθισμένοι να μας απευθύνονται αυτές οι εικόνες που μόλις και παρατηρούμε την ολική τους επίδραση»

Ο καταϊγισμός των εικόνων δεν παραμόρφωσε μόνο τη σχέση του σύγχρονου ανθρώπου με το λόγο αλλά και με την αισθητική. «Για πρώτη φορά στην ιστορία, οι εικόνες της τέχνης έγιναν εφήμερες, πανταχού παρούσες, άυλες, διαθέσιμες, χωρίς αξία, ελεύθερες. Μας περιβάλλουν με τον ίδιο τρόπο που μας περιβάλλει μια γλώσσα. Έχουν εισχωρήσει στο κύριο ρεύμα της ζωής (...) Η τέχνη του παρελθόντος δεν υπάρχει πια όπως ήταν κάποτε. Η αυθεντία της έχει χαθεί. Στη θέση της υπάρχει μια γλώσσα εικόνων» (Berger, 1993: 32-33). Οι εικονικές μορφές έκφρασης απομακρύνονται από τον χώρο των θεωρούμενων παραδοσιακών καλών τεχνών (η κατανάλωση τηλεοπτικών προϊόντων -σήριαλ, τηλεταινίες- εις βάρος των κινηματογραφικών ταινιών) και στην αισιόδοξη ερμηνεία του παραπάνω γεγονότος, νέες μορφές έκφρασης αναδύονται (δημιουργία κινηματογραφικών προϊόντων με τη χρήση των δυνατοτήτων του Η/Υ, video-art, κ.ά.). Η στροφή των νέων, κυρίως, ανθρώπων στην οπτική ψυχαγωγία, λ.χ. η θέαση και απόλαυση κινηματογραφικών ταινιών, δεν συνοδεύεται απαραίτητως με την κατανόηση οπτικών συμβάσεων, δεν προσθέτει στην αισθητική τους, ούτε βέβαια οδηγεί στη βελτίωση των δημιουργικών δυνατοτήτων τους στην οπτική σφαίρα.

Οι εικόνες αποτελούν σημειοδότες του πολιτισμού καθώς μεταφέρουν κοινωνικές αξίες και αντιλήψεις. Ταυτόχρονα αποτελούν κοινωνικά πεδία παραγωγής νοήματος (Δημητριάδου, 2006: 198). Αναπαριστώντας τις κοινωνικές εμπειρίες και τις πολιτιστικές αξίες, προσφέρουν τις ευκαιρίες για προσωπικές μορφές κατανόησης, ερμηνείας και αξιολόγησης του κόσμου. (Bruner, 1997: 73-76). «Η εικόνα εισάγει νέους τρόπους να βλέπουμε τα πράγματα, νέες αντιλήψεις του πραγματικού: διευρύνει τις όψεις του ορατού, αποκαλύπτει αθέατες πλευρές της πραγματικότητας, ανοίγει νέους ορίζοντες πέρα από τα στενά τοπικά πλαίσια, φέρνει σε επαφή διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα» (Βρύζας, 2005: 436). Τα εικονιστικά ερεθίσματα βοηθούν ιδιαίτερα τα παιδιά να διαπραγματευτούν την πραγματικότητα, περισσότερο, ίσως, από τις εμπειρίες τους ή τη βίωση της ίδιας της πραγματικότητας (Ασωνίτης, 2001: 19).

Οι εικόνες με τις συμβολοποιήσεις που περιέχουν ερεθίζουν το φαντασιακό στοιχείο του παιδιού που μπαίνει, περπατά και ταξιδεύει μέσα στην εικόνα. «Ανάμεσα στην εικόνα που κοιτάμε και στην εικόνα που μας κοιτάει αναπτύσσεται ένας διάλογος και μια επικοινωνία που εδράζεται κυρίως στην πραγματικότητα των σχέσεών μας μ' αυτήν και όχι στην πραγματικότητα της σχέσης της εικόνας μ' αυτό που αναπαριστά» (Αναγνωστοπούλου, 2005: 111). Η εικόνα κινητοποιεί εξωλεκτικά

στοιχεία, εγείρει συναισθήματα, φαντασία, συγκίνηση. Η εισβολή των παιδιών μέσα σε εικονογραφημένα δρώμενα τους προσφέρει τη γνώση και τη χαρά της συμμετοχικής δράσης στη παραγωγή νοημάτων και της δημιουργίας του δικού τους κόσμου.

Σχέση Εικόνας-Παιδιού

Η σχέση εικόνας-παιδιού είναι σχέση αλληλεπίδρασης. Το παιδί δανείζεται στοιχεία από τον κόσμο της εικόνας, τα προσαρμόζει στις ανάγκες της καθημερινότητάς του και τα ενσωματώνει, τα χρησιμοποιεί, δημιουργεί συμπεριφορά, προσθέτει νέες στις ήδη υπάρχουσες εμπειρίες. Ιδιαίτερα στενή σχέση υπάρχει ανάμεσα στην εικόνα και το ασυνείδητο κόσμο του παιδιού, που προσφεύγει στο φανταστικό κόσμο για εκπληρώσει τις επιθυμίες του, να ζήσει όλα όσα δεν μπορεί στην πραγματικότητα, ταυτίζεται με ήρωες. Η εικόνα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως διαμεσολαβημένη εμπειρία, μια διαλογική σχέση με τη ζωντανή εμπειρία. Όπως και στο γλωσσικό κείμενο, το νόημα παράγεται από το διάλογο ανάμεσα στην εικόνα και στο παιδί-θεατή, γίνεται αντικείμενο διαπραγματεύσεως (Βρύζας, 2005: 435-436). Η ανάγνωση της εικόνας βοηθά το παιδί να συσχετίζει τη μορφή με το περιεχόμενο, το σημαίνον με το σημαινόμενο (Γιαννικοπούλου, 2005: 126), διαδικασία που οδηγεί στην ενσωμάτωση αφαιρετικών δεξιοτήτων. Δεν βλέπουμε όλοι τα ίδια πράγματα όταν βλέπουμε εικόνες (Μυλωνάκου-Κεκέ, 2005: 561). Οι παράγοντες που επηρεάζουν την οπτική αντίληψη είναι οι σταθεροί ή οι μακροχρόνιοι (προσωπικότητα, στυλ μάθησης, φύλο, επάγγελμα, ηλικία, αξίες, στάσεις, κίνητρα, θρησκευτικές πεποιθήσεις, κοινωνικοοικονομική θέση, πολιτιστικό υπόβαθρο, εκπαίδευση) και οι παροδικοί (συναισθηματικές καταστάσεις, προθέσεις, κίνητρα και προσδοκίες). Ζητήματα μελέτης και έρευνας αποτελούν οι λειτουργίες της οπτικής αντίληψης στα παιδιά (σε ποια ηλικία μπορούν να ξεχωρίζουν την εικόνα από την πραγματικότητα, με ποιους τρόπους αναπτύσσουν δεξιότητες στην ανάγνωση της εικόνας, από ποιους παράγοντες εξαρτάται η ικανότητα ανάγνωσης και αποκωδικοποίησης κ.ά.). Οι Κωνσταντινίδου-Σέμογλου και Θεοδωρακοπούλου (2005) θεωρούν ότι η ύπαρξη της εικόνας στο παιδικό βιβλίο είναι απαραίτητη γιατί τα παιδιά, μη έχοντας την ικανότητα να μετασηματίσουν το συγκεκριμένο σε έννοια και καθώς δεν έχουν αναπτύξει επαρκώς την ικανότητα της αποπλαισίωσης, παραμένουν στενά συνδεδεμένα με την εξωγλωσσική πραγματικότητα και προσλαμβάνουν πληροφορίες από την εικόνα της πραγματικότητας αλλά και της αναπαραγωγής της (σ. 40). Ωστόσο, σε έρευνα με υποκείμενα νήπια και προνήπια, τα οποία δέχονται λεκτικά και εικονικά μηνύματα (κινούμενες εικόνες) για να μελετηθεί η διαδικασία απόκτησης άγνωστων λέξεων, διαπιστώνουν ότι: «στο μεν λεκτικό ερέθισμα ενεργοποιούνται προκειμένου να καλύψουν το νοηματικό κενό που δημιουργεί το άγνωστο σημαίνον, στο δε εικονικό αρκούνται ως επί το πλείστον στην εικονική πληροφορία με συνέπεια να μην επιχειρούν να τη συνδέσουν με το σημαίνον -σαν να μην ακούνε το σημαίνον» (σ. 48). Η εικόνα, βέβαια, είναι ο τρόπος που την χρησιμοποιούμε. Αναπτύσσει τη φαντασία των παιδιών αλλά και την εγκλωβίζει. Έχει αισθητική διάσταση ή αγγίζει και ξεπερνά τα όρια της κακογουστιάς με την υπερβολική συγκινησιακή φόρτιση. Αποτελεί μέσο

έκφρασης και επικοινωνίας ή οδηγεί στην απομόνωση. Συνεπακόλουθα η εκπαίδευση της εικόνας έχει τριπλή κατεύθυνση: παιδαγωγική αξιοποίηση στην εκπαιδευτική διαδικασία, αλφαριθμητισμό των χρηστών στον κώδικα που χρησιμοποιούν και ανίχνευση/ανακάλυψη των υπονοούμενων κοινωνικών συμβάσεων.

Η έννοια και η ανάγκη του οπτικού γραμματισμού

Θεωρούμε ότι μια από τις πιο σημαντικές δεξιότητες που χρειάζεται να αποκτήσει ο σύγχρονος άνθρωπος είναι ο οπτικός γραμματισμός, δηλαδή η ικανότητα ερμηνείας, κριτικής αποτίμησης και δημιουργίας οπτικών μηνυμάτων. Αν σκεφτεί κανείς ότι το 55% των μηνυμάτων που λαμβάνουμε από το περιβάλλον είναι οπτικά, το 37% είναι φωνητικά και μόνο το 7% λεκτικά, γίνεται εύκολα αντιληπτή η σημασία των οπτικών μηνυμάτων στην επικοινωνία αλλά και στη μάθηση και στη διδασκαλία.

Ο οπτικός γραμματισμός αναφέρεται σε μια σειρά οπτικών ικανοτήτων που ένας άνθρωπος μπορεί να αναπτύξει βλέποντας και ταυτόχρονα ενσωματώνοντας και άλλες αισθητικές εμπειρίες, δημιουργώντας εννοιολογικές οπτικές αναπαραστάσεις.

Οι δεξιότητες που απαιτούνται αφορούν την αξιολόγηση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων των οπτικών αναπαραστάσεων, τη βελτίωση ελλείψεων, τη χρήση για να δημιουργήσουμε και να επικοινωνήσουμε τη γνώση, ή να επινοήσουμε νέους τρόπους απεικόνισης των ιδεών. Η οπτικοποίηση σε συγκεκριμένο πλαίσιο εφαρμογής με κριτική στάση, αρχές, εργαλεία με ανατροφοδότηση μας βοηθά να αναπτύξουμε την ικανότητα να μαθαίνουμε με βάση προβλήματα (problem-based learning).

Οπτικός γραμματισμός είναι η εκπαίδευση του ανθρώπου στην ικανότητα να ερμηνεύει, να διαπραγματεύεται, και να βγάλει νόημα από τις πληροφορίες που παρουσιάζονται με τη μορφή μιας εικόνας, επεκτείνοντας την έννοια της παιδείας, η οποία σημαίνει συνήθως τη γραπτή ερμηνεία ή το τυπωμένο κείμενο. Ο οπτικός γραμματισμός βασίζεται στην ιδέα ότι οι εικόνες μπορεί να «διαβαστούν» και ότι η σημασία μπορεί να είναι μέσα από μια διαδικασία ανάγνωσης.

Οπτικά μηνύματα παρέχουν:

- Φωτογραφίες
- Σχέδια-σκίτσα
- Έργα τέχνης
- Αναπαραστάσεις(διαγράμματα,πίνακες, ιστογράμματα, σχήματα, γραφικές παραστάσεις)

- Διαφημίσεις
- Κινούμενες εικόνες

Η κλασικές θεωρίες της μνήμης και της μάθησης έδωσαν μεγάλη έμφαση στο πώς η οπτική μορφή των λέξεων και των γραμμάτων επηρέασε την «σειρά» των πληροφοριών στο νου. Κατά τη διάρκεια του Διαφωτισμού νέα έμφαση δόθηκε στην αισθητηριακή εκπαίδευση στα μέσα εκτύπωσης και στις γραφικές τεχνολογίες κατά τρόπο που ωφέλησε την αυξανόμενη μεσαία τάξη. Η οπτική παιδεία το δέκατο ένατο αιώνα ήταν βασική συνιστώσα σε εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα στην Ευρώπη και Βόρεια Αμερική, με εκπαιδευτικά οπτικά εργαλεία, όπως διαγράμματα και μοντέλα.

Οπτικός γραμματισμός δεν περιορίζεται σε σύγχρονα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τις νέες τεχνολογίες αλλά καλύπτει την ιστορία της αφήγησης στα οπτικά μέσα. Οπτικώς εγγράμματοι ήταν οι άνθρωποι που έφτιαζαν τα σχέδια των ζώων στην αρχαία σπήλαιο, όπως αυτό Lascaux στη Γαλλία, αυτές ήταν οι πρώιμες μορφές της οπτικής επικοινωνίας. Αν και ο όρος «οπτική παιδεία» χρονολογείται από τη δεκαετία του 1960, η έννοια της ανάγνωσης σημείων και συμβόλων είναι προϊστορικό.

Οφέλη οπτικού γραμματισμού για τους μαθητές

- Καλλιέργεια κριτικής σκέψης, αποφυγή χειραγώγησης ή εξαπάτησης από οπτικά μηνύματα κάθε είδους και από τη διαφήμιση
- Άσκηση της αντίληψης και της μνήμης
- Ανάπτυξη της δημιουργικότητας και ενίσχυση της αποκλίνουσας σκέψης
- Άσκηση στην κατηγοριοποίηση, ταξινόμηση και αρχειοθέτηση ιδεών
- Βελτίωση της μάθησης και της απόδοσης των μαθητών, ευκολότερη διατήρηση και ανάκληση γνώσεων
- Διάκριση του σημαντικού από το περιττό, της κεντρικής από τις δευτερεύουσες ιδέες ενός οπτικού μηνύματος ή ενός διαγράμματος
- Κατανόηση και σεβασμός των ηθικών, νομικών και κοινωνικοπολιτικών διαστάσεων κάθε οπτικής πληροφορίας
- Βιωματική και συνεργατική μάθηση
- Ενίσχυση και ενθάρρυνση των μαθητών με γλωσσικά προβλήματα που, ωστόσο, διαθέτουν κάποιο άλλο είδος νοημοσύνης (όπως για παράδειγμα η Οπτική/Χωρική, η Μουσική, η Διαπροσωπική), εφόσον είναι γνωστό ότι η παραδοσιακή εκπαίδευση

ευνοεί κυρίως τη Γλωσσική και τη Λογική/ Μαθηματική νοημοσύνη σύμφωνα με τον H.Gardner, καθηγητή Ψυχολογίας της Μάθησης στο πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ.

- Χρήση των οπτικών μηνυμάτων ως κοινής γλώσσας συνεννόησης (ως lingua franca) σε τάξεις με πολυπολιτισμικό χαρακτήρα



ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Η κατανόηση του κόσμου για τα παιδιά ξεκινά από το περιβάλλον του σπιτιού, το εξωτερικό περιβάλλον και το σχολείο. Οι εικόνες που προσλαμβάνουν, τα σχήματα και τα χρώματα, αποτυπώνονται και κατηγοριοποιούνται στη μνήμη τους. Τα παιδιά προσαρμόζονται και δι-αντιδρούν με το περιβάλλον τους. Η όραση, μαζί με την κίνηση και την αφή αποτελούν, πριν ακόμη από την ομιλία, τους κύριους αγωγούς αντίληψης του κόσμου που τα περιβάλλει. Με τον ίδιο τρόπο που ανταποκρίνονται στη μουσική και την στην κίνηση, εκφράζουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους μέσα από τη δημιουργία ενός εικαστικού έργου, είτε αυτό διαθέτει δύο διαστάσεις, πάνω σε χαρτί, είτε τρεις διαστάσεις με τη χρήση πηλού. Από πολύ μικρή ηλικία πρέπει να τους δίνεται η ευκαιρία να εξερευνήσουν διαφορετικά υλικά, όπως είναι το μολύβι, οι μπογιές, ο πηλός, η ζύμη, το ύφασμα, προκειμένου να αναπτύξουν τη δημιουργικότητα τους και να διευρύνουν τις εκφραστικές και επικοινωνιακές ικανότητες και επιλογές τους.

Βασικές έννοιες του γνωστικού αντικείμενου των Εικαστικών

Ο γενικός σκοπός του μαθήματος, είναι να γνωρίσει ο μαθητής τις εικαστικές τέχνες, να εμβαθύνει σε αυτές και να τις κατανοήσει μέσα από τη γνώση του φαινομένου της τέχνης και τη δημιουργία των έργων. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές θα πρέπει να κατανοούν αυτό που βλέπουν γύρω τους, να ανταποκρίνονται, να οργανώνουν τις εικόνες και τα υλικά προκειμένου να εκφράσουν τις ιδέες τους, να πειραματιστούν με διάφορα υλικά για τη δημιουργία έργων και να είναι σε θέση να κρίνουν και να αξιολογούν τόσο τα δικά τους έργα όσο και των άλλων.

Τα περιεχόμενα του μαθήματος περιλαμβάνουν: Ανθρώπους γνωστούς και άγνωστους, οικείους και ξένους. Ζωντανούς οργανισμούς, όπως ζώα πουλιά, ψάρια, φυτά κλπ. Αντικείμενα: φρούτα, λαχανικά, ανθρώπινες κατασκευές, πολιτιστικά αντικείμενα κτλ. Τοποθεσίες: Γνωστά και άγνωστα μέρη, αληθινά και φανταστικά, κτλ. Γεγονότα: γιορτές, αθλητικές εκδηλώσεις, πολιτιστικές και θρησκευτικές εκδηλώσεις κτλ.

Δραστηριότητες για τη σύνδεση μουσικής και εικαστικών

Μέσα από επιλεγμένες δραστηριότητες και της συνδυαστική μελέτη των βασικών εννοιών των δύο μορφών τέχνης, προσφέρεται στα παιδιά η δυνατότητα ακρόασης, παρατήρησης και δημιουργίας μουσικής και εικαστικών έργων, και κυρίως ανακάλυψης των μεταξύ τους συνδέσεων και συσχετισμών. Ένα μουσείο τέχνης, μια γκαλερί είναι αναμφίβολα η καλύτερη πηγή απόκτησης οπτικών ερεθισμάτων. Όμως, και οι ποιοτικές αναπαραγωγές των έργων τέχνης μπορούν να αντικαταστήσουν αποτελεσματικά τις επισκέψεις αυτές. Ακολουθούν προτάσεις πρωτότυπων συνδυασμών των εικαστικών με τη μουσική.

Είδη γραμμών

Ο δάσκαλος δίνει σε κάθε παιδί ένα μακρύ κομμάτι χαρτί. Συζητά για τα διαφορετικά είδη γραμμών (ευθεία, τεθλασμένη, καμπύλη, έντονη, λεπτή κτλ). Ζητά από τα παιδιά να ζωγραφίσουν μια σύνθεση με γραμμές ξεκινώντας από το αριστερό μέρος του χαρτιού. Το κάθε παιδί πρέπει να χρησιμοποιήσει τουλάχιστον τρεις διαφορετικές γραμμές. Στη συνέχεια τους ζητά να μεταφράσουν τις γραμμές αυτές σε ήχο, είτε χρησιμοποιώντας τη φωνή τους, είτε κάποιο διαθέσιμο όργανο. Μπορεί να επεκταθεί η δραστηριότητα ζητώντας να εργαστούν σε ομάδες και να συνδυάσουν τις "συνθέσεις" τους, όπως επίσης και να τις μεταφράσουν σε ήχο και σε κίνηση.

Ανακαλύπτοντας τα κοινά στοιχεία

Ο δάσκαλος χρησιμοποιεί εικόνες και έργα τέχνης διαφορετικών περιόδων ή πολιτισμών προκειμένου να δώσει στα παιδιά συγκεκριμένα παραδείγματα στιλιστικών χαρακτηριστικών, κοινών στη μουσική και στην τέχνη της συγκεκριμένης περιόδου ή πολιτισμού. Ζητά για τις ομοιότητες και τις διαφορές. Για παράδειγμα: συγκρίνει το έργο του Monet "Water Lilies" και το έργο του Debussy "La Mer" (Η θάλασσα). Αναφέρεται στις απροσδιόριστες γραμμές και την έλλειψη περιγραμμάτων, στα σβησμένα χρώματα, στη διάθλαση του φωτός των ζωγραφικών έργων και στην ονειρική αίσθηση της μουσικής του Debussy ή ζητά να πειραματιστούν με τη δημιουργία ενός πίνακα με ιμπρεσιονιστική τεχνική.

Αντιστοίχιση εικόνας και μουσικής

Ο δάσκαλος συνθέτει μια συλλογή από μουσικά αποσπάσματα διαφορετικών τεχνοτροπιών, εποχών και πολιτισμών. Δείχνει στα παιδιά μια σειρά εικόνων (περισσότερο ή λιγότερο γνωστών πινάκων, κτιρίων, φωτογραφιών κτλ) και ζητά να τις αντιστοιχίσουν με τα μουσικά αποσπάσματα που ακούν. Ζητά τις απόψεις των μαθητών καθώς και τους λόγους για τις συγκεκριμένες επιλογές τους. Αυτή είναι και η περίπτωση που θα μας απασχολήσει στη συγκεκριμένη εργασία- μελέτη.

Μουσικό παραμύθι

Ο δάσκαλος μπορεί να χρησιμοποιήσει προγραμματική μουσική ως αφηγηρία και κίνητρο για ζωγραφική ή δημιουργία μαριονέτας κτλ. Για παράδειγμα, παροτρύνει τα παιδιά να δημιουργήσουν τις μαριονέτες τους σύμφωνα με τους χαρακτήρες των έργων Καρνοθραύστης (Tchaikovsky), ο Πέτρος κι ο Λύκος (Prokofiev), το Καρναβάλι των Ζώων (Saint-Saens) κ.α

Ηχητική περιγραφή της εικόνας

Ο εκπαιδευτικός δείχνει στα παιδιά έναν πίνακα ζωγραφικής. Τους ζητά να περιγράψουν όσα παρατηρούν στον πίνακα. Αν τα παιδιά αναφερθούν σε αντικείμενα ή ανθρώπους που αναπαριστώνται σε κίνηση, τότε τους ζητά να δείξουν την κίνηση με τα χέρια τους. Αν σε αντικείμενα ή ενέργειες που παράγουν ήχους, τους ζητά να μιμηθούν τους ήχους αυτούς χρησιμοποιώντας τα χέρια, το στόμα, τη φωνή ή κάποιο όργανο. Αφού έχουν ολοκληρώσει και έχουν ερμηνεύσει κάθε τι που βλέπουν σε ήχο, τους ζητά να “παίξουν” την εικόνα. Ο δάσκαλος δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να αποφασίσουν σε ποια σημεία θα πρέπει να ακούγεται κάποιος ήχος σόλο και σε ποια σημεία πολλοί σε συνήχηση. Μπορεί να βοηθήσει την εκτέλεση του κομματιού οργανώνοντας τους ήχους, τουλάχιστον στην πρώτη εκτέλεση. Κατόπιν δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να λειτουργήσουν ως “μαέστροι”.

Σύντομοι και συνεχείς ήχοι

Ο δάσκαλος ζητά από τα παιδιά να δημιουργήσουν σχέδια χρησιμοποιώντας τελείες από ένα χρώμα και γραμμές από άλλο χρώμα. Τα σχέδια οφείλουν να ακολουθούν ένα μοτίβο, το οποίο μπορεί να είναι ενιαίο ή να επαναλαμβάνεται. Αφού τα παιδιά δημιουργήσουν το σχέδιο, ο δάσκαλος προκαλεί συζήτηση για τη μουσική. Όπως και στην περίπτωση της ζωγραφικής, έτσι και στη μουσική μπορούμε να δημιουργήσουμε αντίθεση ανάμεσα σε σύντομους (κοφτούς) και συνεχείς ήχους. Προκαλείται συζήτηση για τα όργανα τα οποία παράγουν συνεχείς ήχους. Επίσης, η ένταση ενός ήχου μπορεί να αποτελέσει ένα επιπλέον στοιχείο το οποίο θα συζητηθεί σε συνδιασμό με τη διάρκεια του. Έτσι, για παράδειγμα, η ένταση ενός συνεχούς ήχου μπορεί αρχικά να είναι μικρή, στη συνέχεια να αυξηθεί ή να αυξηθει με διαφορετικούς τρόπους κτλ. Ποια όργανα είναι κατάλληλα για σύντομους ήχους; Επαναλαμβάνονται οι προηγούμενες παραλλαγές των συνεχών και σύντομων ήχων. Τέλος ο δάσκαλος ζητά από τα παιδιά να διαλέξουν έναν σύντομο και έναν συνεχή ήχο και να “παίξουν” το μοτίβο που συνέθεσαν με τις γραμμές και τις τελείες.

Στη συνέχεια το μοτίβο του σχεδίου αντικαθίσταται με μουσικό μοτίβο. Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες και κάθε ομάδα αποτελείται από παίκτες σύντομων ήχων και παίκτες συνεχών ήχων. Κάθε ομάδα διαλέγει ένα όργανο για σύντομο ήχο και ένα για συνεχή. Αποφασίζουν πώς θα είναι ο σιγανός και πώς ο δυνατός σε κάθε ήχο. Προκύπτει έτσι η σύνθεση ενός μουσικού αποσπάσματος, ενός μοτίβου. Η κάθε ομάδα θα δημιουργήσει το δικό της, θα το παραστήσει γραφικά και θα το παίξει (τουλάχιστον δύο φορές με τον ίδιο τρόπο).

«Οδηγίες»

Στις δραστηριότητες που συνδυάζουν τη μουσική με τα εικαστικά γίνεται συνήθως προσπάθεια να αποφευχθούν ασαφείς οδηγίες, όπως για παράδειγμα, «ζωγραφίστε τη μουσική». Είναι προτιμότερο να υπάρχει πάντα ένα καθορισμένο

πλαίσιο μέσα στο οποίο θα πρέπει να κινούνται τα παιδιά στην βάση συγκεκριμένων οδηγιών ως προς το αποτέλεσμα που θα πρέπει να πετύχουν. Οι γενικεύσεις τέτοιου είδους δεν είναι σχεδόν ποτέ «καλλιτεχνικές», ούτε και βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν τις μουσικές έννοιες. (Με την εξαίρεση βέβαια των περιπτώσεων, όπου οι στόχοι του μαθήματος ζητούν την ελεύθερη δημιουργική έκφραση).



ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΚΡΟΑΣΗ ΚΑΙ ΟΠΤΙΚΟΕΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ – ΜΕΛΕΤΗ

Πολυτροπικότητα

Ως πολυτροπικότητα ορίζεται η μορφή παρουσίασης ενός πολιτισμικού προϊόντος, στο οποίο περιέχονται και συνδυάζονται περισσότεροι από έναν σημειωτικοί τρόποι (modes), όπως ο γραπτός λόγος, ο προφορικός λόγος, η εικόνα, η φωτογραφία, το σχέδιο-σκίτσο, το σχεδιάγραμμα, το χρώμα, η γραμματοσειρά, η κινούμενη εικόνα, η μουσική, ο ήχος, ο ρυθμός, οι χειρονομίες. Ως μονοτροπικότητα ορίζεται η μορφή παρουσίασης ενός πολιτιστικού προϊόντος, στο οποίο περιέχεται μόνο ένας σημειωτικός τρόπος (Χατζησαββίδης και Γαζάνη, 2005: 27).

Η σχέση μονοτροπικότητας και πολυτροπικότητας χαρακτηρίζεται ως συμπληρωματική και παράλληλα παραπληρωματική, διαλεκτική κι αμφίδρομη, όσο και ορθολογική (Χατζησαββίδης και Γαζάνη, 2005: 28-29). Ένα πολυτροπικό προϊόν είναι σύνθεση επιμέρους μονοτροπικών προϊόντων που διαπλέκονται και αλληλοεπηρεάζονται αμφίδρομα. Η σχέση αυτή εξαρτάται από το βαθμό πολυτροπικότητας. Τα οπτικά μηνύματα συνυπάρχουν με τα λεκτικά (Kress & Van Leeuwen, 2001). Για τον Kress (1998) «καμιά από τις ανθρώπινες αισθήσεις δεν λειτουργεί ανεξάρτητα από τις άλλες» και τα άτομα αντιλαμβάνονται το περιβάλλον πολυτροπικά (σ. 166). Ως εκ τούτου, η μονοτροπικότητα αποτελεί μία κατασκευή για επιστημονικούς και πρακτικούς λόγους. Για τους Χατζησαββίδη και Γαζάνη (2005) οι δύο πραγματικότητες επηρεάζουν τη μαζική και την ατομική επικοινωνία, κατασκευάζοντας διαφορετικές υποκειμενικότητες (αντιλήψεις, ιδεολογία) και θεωρούν ερευνητέο ζήτημα τους τρόπους με τους οποίους οι διαφορές ανάμεσα στον μονοτροπικό και πολυτροπικό λόγο επιδρούν στην πρόσληψη και στην κατασκευή του παιδικού υποκειμένου (η κοινωνικότητα που διαμορφώνει το υποκείμενο, η ποσότητα του λόγου που παράγεται σε σχέση με τα νοήματα, ο τρόπος της διαμορφούμενης σκέψης -αναλυτική και συνθετική σκέψη, η συγκρότηση της σκέψης- ελλειπτικότητα του λόγου και η συνάφεια των νοημάτων, η φαντασία) (σ. 29-31).

Σκοπός της Μελέτης που πραγματοποιήθηκε είναι να διαπιστωθεί η ακροαματική κατανόηση των νηπίων και η σύμπτωση του οπτικού συλλογισμού τους με αυτόν του καλλιτέχνη, μέσα από την πολυτροπική παρουσίαση των έργων . Τα αποτελέσματα της ενεργητικής ακρόασης εξετάζονται στα πλαίσια του οπτικοεικαστικού γραμματισμού. Ως οπτικοεικαστικό γραμματισμό ορίζουμε τον οπτικό γραμματισμό που πραγματεύεται έργα τέχνης.

Στοιχεία Έργων Μελέτης

Το έργο γράφτηκε το 1874, ύστερα από επίσκεψη του συνθέτη στην αναδρομική έκθεση που διοργάνωσε ο Vladimir Stasov για το κοινό τους φίλο Victor Hartmann αρχιτέκτονα και ζωγράφου που είχε πεθάνει τον προηγούμενο χρόνο στην Πετρούπολη, σε ηλικία 39 ετών από έμφραγμα.

Εκεί βρήκε συγκεντρωμένο ότι καλύτερο είχε αφήσει ο φίλος του από το ζωγραφικό του έργο και αυτό του έδωσε την ευκαιρία να απλώσει τη μεγάλη γέφυρα για να μπορέσει να επικοινωνήσει και να μοιραστεί τις εντυπώσεις του με τους πολλούς, ακολουθώντας τη πεποίθησή του πως η τέχνη δεν έχει αξία παρά μόνο όταν θεμελιώνεται στη δυνατότητα της επικοινωνίας με το μεγάλο πλήθος.

Η σύνθεση έχει τα ακόλουθα μέρη: Το πρώτο κομμάτι [Promenade = Περίπατος] εμφανίζεται έξι φορές σαν ιντερλούδιο ανάμεσα στα άλλα μέρη, παριστάνοντας τον επισκέπτη που περιδιαβαίνει τους χώρους της έκθεσης και κοντοστέκεται κάθε τόσο σε κάθε πίνακα. Δεν είναι όμως ποτέ ίδιο -παρά μόνο το κύριο θέμα του- δείχνοντας έτσι τα διαφορετικά συναισθήματα που προκαλούνται με τη θέαση κάθε νέου πίνακα.

1. Ο πρώτος Περίπατος - Promenade του επισκέπτη μπαίνοντας στον χώρο της έκθεσης
2. Gnomus είναι ο πρώτος πίνακας του Hartmann που βλέπει ο επισκέπτης. Ένα σκίτσο ξύλινου παιχνιδιού- καρυοθραύστη σε σχήμα στραβοκάνη νάνου. Αυτός ο τύπος καρυοθραύστη ήταν πολύ δημοφιλής την εποχή εκείνη και αποτέλεσε τη βάση για τον ήρωα του Tchaikovsky στο ομώνυμο μπαλέτο του. Αν και ο πίνακας έχει χαθεί, μπορούμε να φανταστούμε, μέσω της μουσικής του Mussorgsky, τον νάνο να έχει αλλόκοτη εμφάνιση.
3. Ο επισκέπτης συνεχίζει την Promenade του...
4. ...και φτάνει σε ένα ιταλικό Παλιό Κάστρο The Old Castle όπου κάποιος τροβαδούρος τραγουδά κάτω απ' τα τείχη του. Μελαγχολική μεσαιωνική διάθεση μέσα από μια παρατεταμένη λυπητερή μελωδία.
5. Μία ακόμη Promenade...
6. ...οδηγεί στον Κεραμικό - Tuileries στο Παρίσι. Ο Hartmann έζησε 3 χρόνια στη Γαλλία και εκεί ζωγράφησε του πίνακες που ενέπνευσαν το Mussorgsky: Tuileries, Limoges le marche και Catacombs. Χαμένος και πάλι ο πρωτότυπος πίνακας, απεικονίζει έναν άδειο κήπο κοντά στο μουσείο του Λούβρου. Ο συνθέτης πρόσθεσε αναπαράσταση παιδιών που φιλονικούν παίζοντας στους κήπους.
7. Bydlo στα πολωνέζικα σημαίνει βοοειδή. Πρόκειται για μια σκηνή στην Πολωνία όταν την επισκέφτηκε ο Hartmann για ένα μήνα, με μία καρότσα η οποία σέρνεται μες τις λάσπες από δύο βόδι.
8. Τέταρτη Promenade
9. Ballet of the Unhatched Chicks είναι εμπνευσμένο από μερικά σκίτσα κοστουμιών που σχεδίασε ο Hartmann για το μπαλέτο Trilby που παρουσιάστηκε στα Bolshoi. Τα παιδιά ντύθηκαν διάφορα πουλιά, πεταλούδες και κοτοπουλάκια που μόλις έβγαιναν από το αυγό τους. Απ'

αυτό εμπνεύστηκε ο Mussorgsky. Είναι ένα κομμάτι παιχνιδιάρικο και αρκετά σύντομο. Ο Hartman σχεδίασε 17 σκίτσα από τα οποία σώζονται τα τέσσερα.

10. Ο έκτος πίνακας είναι... δύο: Samuel Goldenburg and Schmuyle, δύο Πολωνοί Εβραίοι. Ο Mussorgsky συνδύασε την ουσία των δύο πινάκων σε ένα μουσικό κομμάτι, ίσως για να δώσει έμφαση στη διαφορά του πλούσιου και φτωχού άντρα. Ο μιν Goldenburg, ισχυρός, καλά ντυμένος και πλούσιος, παρουσιάζεται με τον πρώτο μουσικό σκοπό στο έργο. Ο δε Schmuyle φτωχός και ζητιάνος με το δεύτερο.
1. 10α. Στο πρωτότυπο έργο για πιάνο υπάρχει μία ακόμη Promenade στο σημείο αυτό, κάτι που παραλείπει ο Ravel και άλλοι εννοχρηστροτές.
11. Ο επόμενος πίνακας είναι μια Αγορά στη Limoges. Στην πρωτότυπη παρτιτούρα, ο Mussorgsky είχε σημειώσει κάποιον φανταστικό διάλογο μεταξύ εμπόρων της αγοράς.
12. Στη Ρωμαϊκή νεκρόπολη, τις Catacombs. Ο κατάλογος της έκθεσης περιγράφει τον πίνακα έτσι: Εσωτερικό από τις παρισινές κατακόμβες με τις φιγούρες του Hartmann, του αρχιτέκτονα Kenel, και ενός οδηγού που κρατά ένα φανάρι. Ένας απόκοσμος πίνακας του καλλιτέχνη που περπατά με τις κατακόμβες, με σωρούς νεκροκεφαλών να τον περιβάλλουν. Ο Hartman ζωγράφησε αυτόν τον πίνακα βασισμένος στην περιγραφή των Αθλίων του Victor Hugo στις κατακόμβες.
13. Το επόμενο κομμάτι δεν περιγράφει ευθέως κάποιον πίνακα: Cum Mortuis in Lingua Mortua, παραπέμπει σε μια συνάντηση του συνθέτη με τους νεκρούς φίλους του: με τους νεκρούς σε μια νεκρή γλώσσα. Ο Mussorgsky έγραφε στο περιθώριο της παρτιτούρας: Η δημιουργική μεγαλοφυΐα του νεκρού Hartmann με οδηγεί στις νεκροκεφαλές και τις επικαλείται· οι νεκροκεφαλές αρχίζουν να λάμπουν. Η πηγή του φωτός ήταν κεριά ή καύση πετρελαίου.
14. Η Baba-Yaga είναι η μάγισσα λαϊκών ρώσικων παραμυθιών. Τραγελαφική, βίαιη, απρόβλεπτη και κακόβουλη ζει σε μια Καλύβα - The Hut on Fowl's Legs με πόδια πτηνού. Ο Hartman ζωγράφησε ένα περίτεχνο ρολόι στο σχήμα μιας τέτοιας καλύβας, την οποία ο συνθέτης περιγράφει με αρκετά σκοτεινό και βίαιο τρόπο.
15. Τέλος φτάνουμε στη Μεγάλη Πύλη του Κιέβου - Great Gate of Kiev, ένα μεγαλοπρεπές σχέδιο του Hartmann που προκάλεσε αίσθηση. Επιλέχθηκε σε αρχιτεκτονικό διαγωνισμό που είχε προκηρυχθεί για την κατασκευή μιας αυτοκρατορικής Πύλης στο Κίεβο σε ανάμνηση του γεγονότος της σωτηρίας του Τσάρου Αλέξανδρου II το 1866 μετά από απόπειρα δολοφονίας εναντίον του. Μια Πύλη -με κυκλώπειους λίθους- που όμως δεν χτίστηκε ποτέ. Το θέμα είναι και πάλι αυτό του Promenade αλλά εντυπωσιακότερο που αντανακλά το μεγαλείο της ρώσικης μουσικής.

Ότι χαρακτηρίζει τη μουσική τούτη ζωγραφική του Mussorgsky δεν είναι το περιγραφικό στοιχείο, που περιορίζεται μόνο στις εικόνες του Κεραμεικού της Αγοράς της Λιμόζ και της Καλύβας πάνω στα πόδια των πουλιών, αλλά η αφήγηση των εσωτερικών εντυπώσεων του συνθέτη που κυριαρχούν από μια πολύμορφη ποικιλία μουσικών τόνων και χρωμάτων και μια διάχυτη μελαγχολία. Υπάρχει

κάποιος αδιόρατος πόνος που όσο και αν είναι διακριτικός και πολλές φορές απομονωμένος δεν αφήνει ανενόχλητο το ανοιξιάτικο φώς να χρωματίσει την ατμόσφαιρα με την ελπίδα του μεγάλου ορίζοντα.

Το έργο έχει μερικές στιγμές που νομίζει ο ακροατής πως παρακολουθεί ένα ολομόναχο πεζοπόρο μέσα στην ατέλειωτη στέπα. Ένα πεζοπόρο που το μακρινό του διάβα κρύβει όλη την ερημιά της ανθρωπότητας. Αρκετοί πίνακες του Hartmann έγιναν κατά τη διάρκεια ταξιδιών του καλλιτέχνη στην Πολωνία, Γαλλία, Ιταλία, Ουκρανία.

Η σύνθεση αυτή, που ακούγεται κατά κανόνα σε μια λαμπρή ενορχήστρωση του Maurice Ravel (1922), αποτελεί μια αριστοτεχνική εναρμόνιση του ήχου και της εικόνας μια αυθόρμητη αφήγηση χωρίς επιτήδευση και στολίδια είναι η ίδια η φωνή της καρδιάς του συνθέτη που ενοποιεί όλες τις εικόνες του φίλου του σε ένα και μόνο έξοχο εμπρεσιονιστικό πίνακα.

Όπως τα περισσότερα έργα του Mussorgsky έτσι και το Pictures at an Exhibition άργησε να εκδοθεί. Παρόλο που το συνέθεσε πολύ σύντομα [Ιούνιος 2 έως 22 του 1874], τυπώθηκε το 1886 -πέντε χρόνια μετά τον θάνατό του- όταν το δημοσίευσε ο φίλος του, Nikolai Rimsky-Korsakov. Όμως η έκδοση αυτή δεν ήταν τελείως ακριβής σε σχέση με την πρωτότυπη παρτιτούρα. Μόλις το 1931 -περισσότερο από μισό αιώνα μετά το θάνατο του Mussorgsky- εκδόθηκε σε μια υπεύθυνη μουσικολογική έκδοση, σύμφωνα με την χειρόγραφη παρτιτούρα.

Σήμερα οι περισσότεροι πίνακες είναι χαμένοι μα παραμένει η μουσική του Mussorgsky, που συνέθεσε μέσα σε ελάχιστες εβδομάδες, να περιγράφει έναν φανταστικό περίπατο ανάμεσα στους πίνακες, από τους οποίους εμπνεύστηκε. Το έργο κατέχει σταθερή θέση στο παγκόσμιο ρεπερτόριο.

Περιγραφή Μελέτης

Εμείς ασχοληθήκαμε με τέσσερις από τους σωζόμενους αυτούς πίνακες με τις αντίστοιχες μουσικές τους. Αυτοί είναι

9. Ballet of the Unhatched Chicks

12. Κατακόμβες /Catacombs

14. Ρολόι

15. Μεγάλη Πύλη του Κιέβου/ Great Gate of Kiev

Δόθηκε σε 10 νήπια η ευκαιρία να ακούσουν τα κομμάτια που συνέθεσε ο Mussorgsky για συγκεκριμένους πίνακες. Στη συνέχεια τους ζητήθηκε να αντιστοιχήσουν τα ακούσματα με τους πίνακες.

Υλικά: μαύρο υφασμάτινο πανί, εκτυπωμένοι οι 4 πίνακες σε ίδιο μέγεθος, καρεκλάκι, υπολογιστής, ακουστικά, επιλεγμένα κομμάτια

- Χρησιμοποίησα μαύρο υφασμάτινο μεγάλο πανί για να καλύψω την βιβλιοθήκη που υπήρχε στο χώρο και ύστερα καρφίτισωσα πάνω τις 4 εικόνες.
- Η επιλογή του χρώματος του πανιού δεν ήταν τυχαία. Έγινε για να μην αποσπά τα παιδιά (πχ πράγματα της βιβλιοθήκης) και να τονίζονται παραπάνω οι εικόνες (ουδέτερο-σκούρο background)
- Το στήσιμο έγινε σε μια γωνιά της αίθουσας ώστε να είναι όσο το δυνατόν με λιγότερα πράγματα τριγύρω και να μην αποσπάται η προσοχή.
- Η έρευνα κατόπιν συνεννόησης με τη νηπιαγωγό, έγινε μετά την ώρα του φαγητού, το μεσημέρι.
- Τα παιδιά έτρωγαν δίπλα σε μια αίθουσα και όποιο τελείωνε το έστειλε η νηπιαγωγός δίπλα στην αίθουσα όπου είχα ετοιμάσει το σκηνικό . Αφού είχε ολοκληρώσει την αντιστοιχία, παρέμενε στην αίθουσα αυτοαπασχολούμενο σε άλλες «γωνιές», αλλά τηρώντας κανόνα ησυχίας.

Η μουσική κόπηκε, προσέχοντας το σημείο διακοπής της να είναι όσο το δυνατό πιο ανώδυνο και η κατάληξή του να είναι όσο πιο φυσική.

Έτσι, από τα 01:09 λεπτά του πρώτου κομματιού («Πουλιά»), κρατήσαμε απόσπασμα τα πρώτα 00:30 λεπτά.

Αντίστοιχα από το δεύτερο κομμάτι («Κατακόμβη»), διάρκειας 01:57 λεπτά, κρατήσαμε τα πρώτα 00:42.

Από το τρίτο («Ρολόι») διάρκειας 03:32 λεπτών, κρατήσαμε τα 00:45 λεπτά.

Και από το τέταρτο («Πύλη του Κιέβου») διάρκειας 05:30 λεπτών, κρατήσαμε τα 00:39 λεπτά.

Η σωστή λοιπόν σειρά είναι η ακόλουθη.

1. Πουλιά,
2. Κατακόμβη,
3. Ρολόι,
4. Πύλη του Κιέβου.

Τα αποσπάσματα δόθηκαν στα παιδιά με την παραπάνω σειρά, ενώ μπροστά τους υπήρχαν και οι τέσσερις πίνακες. Τους ζητήθηκε να αντιστοιχήσουν το άκουσμα με τον πίνακα.

Αποτελέσματα Μελέτης

Παρακάτω παρουσιάζονται οι επιλογές των νηπίων καθώς και η απάντηση που έδωσαν στην ερώτηση «Γιατί?»

Νήπιο 1(κορίτσι):

1. Πύλη <<γιατί έχει τα ανθρωπάκια και ακούγεται σαν μουσική μπαλέτου>>
2. Κατακόμβες <<γιατί είναι σκοτεινή εικόνα και θλιβερή μουσική>>
3. Πουλιά << γιατί η μουσική είναι σαν να πατάνε πουλιά>>
4. Ρολόι << γιατί είναι σαν να κουνιέται το ρολόι>>

Νήπιο 2(αγόρι):

1. Πουλιά << επειδή μου μοιάζει τσίρκο>>
2. Κατακόμβες <<επειδή είναι τρομακτική>>
3. Ρολόι <<επειδή κάτι σαν τικ τακ>>
4. Πύλη <<είναι πιο βασιλική>>

Νήπιο 3(κορίτσι):

1. Ρολόι <<ακούγεται θλιβερή, εικόνα θλιβερή>>
2. Κατακόμβες <<είναι τρομακτική μουσική και εικόνα>>
3. Πουλιά <<είναι....>>
4. Πύλη <<ωραία εικόνα ωραίο τραγούδι>>

Νήπιο 4(αγόρι):

1. Πουλιά << μου φαινόταν λίγο παράξενη>>
2. Κατακόμβες <<γιατί είχε λίγο τρομακτικό ήχο>>
3. Πύλη <<γιατί βλέπω κάποιους εκεί με τα άλογα να τρέχουν>>
4. Ρολόι <<γιατί έχει τον ίδιο ήχο με το ρολόι>>

Νήπιο 5 (αγόρι):

1. Πουλιά -
2. Κατακόμβες <<γιατί αυτοί οι άνθρωποι είναι πολλοί καλοί, αυτό είναι το καλό που θέλει ο μπαμπάς>>
3. Ρολόι << θα αρέσει στο θείο Χάρη στον πόλεμο>>
4. Πύλη <<γιατί ο θείος Χάρης είναι ψάλτης και χτυπάει όλες τις καμπάνες και ψέλνει στο παππού που πέθανε>>

Νήπιο 6 (αγόρι):

1. Κατακόμβες <<μοιάζει...>>
2. Πύλη << είναι πιο ωραία ταιριάζει απόλυτα>>

3. Πουλιά <<φαίνεται πάρα πολύ καλή>>
4. Ρολόι <<είναι πιο καλή>>

Νήπιο 7(αγόρι):

1. Πουλιά <<γιατί ταιριάζει>>
2. Πύλη <<γιατί ακούγεται σαν μουσική στο πόλεμο, είναι τρομακτική>>
3. Κατακόμβες <<ταιριάζει με τα αρχαία χρόνια>>
4. Ρολόι -

Νήπιο 8 (αγόρι):

1. Πουλιά <<γιατί είναι σαν τους πρωτόγονους>>
2. Κατακόμβες <<γιατί είναι σαν ένας φύλακας που φυλακίζει κλέφτες>>
3. Ρολόι <<γιατί κάνουν έτσι τα ρολόγια στην εκκλησία>>
4. Πύλη <<κάνουν κάποιοι γάμο στο δάσος που έχει>>

Νήπιο 9(κορίτσι):

1. Πύλη <<γιατί τρέχουν τα άλογα>>
2. Πουλιά <<γιατί περπατάει το μικρό>>
3. Κατακόμβες <<γιατί τους παγιδεύει>>
4. Ρολόι <<γιατί το πρώτο ρολόι>>

Νήπιο 10 (αγόρι):

1. Κατακόμβες <<γιατί είναι λίγο πιο ωραία>>
2. Πουλιά <<γιατί είναι πάρα πολύ ωραία>>
3. Ρολόι <<κάνει λίγο, είχε χτύπους>>
4. Πύλη -



Συμπεράσματα Μελέτης

	<u>Πουλιά</u>	<u>Κατακόμβες</u>	<u>Ρολόι</u>	<u>Πύλη του Κιέβου</u>	<u>Ποσοστό Σύμπτωσης/νήπιο</u>
Νήπιο 1		X			¼
Νήπιο 2	X	X	X	X	4/4
Νήπιο 3		X		X	2/4
Νήπιο 4	X	X			2/4
Νήπιο 5	X	X	X	X	4/4
Νήπιο 6					0/4
Νήπιο 7	X				¼
Νήπιο 8	X	X	X	X	4/4
Νήπιο 9					0/4
Νήπιο 10			X	X	2/4
Ποσοστό Σύμπτωσης/πίνακα	5/10	6/10	4/10	5/10	1

Όπως φαίνεται και από τον παραπάνω πίνακα:

- 3 νήπια πέτυχαν να αντιστοιχήσουν ΟΛΟΥΣ του πίνακες
- 3 νήπια πέτυχαν να αντιστοιχήσουν 2 από τους 4 πίνακες
- 2 νήπια πέτυχαν να αντιστοιχήσουν 1 από τους 4 πίνακες
- 2 νήπια ΔΕΝ κατάφεραν να αντιστοιχήσουν κανέναν πίνακα

Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πάνω από το 50% των νηπίων κατάφεραν να αντιστοιχήσουν σωστά τουλάχιστον το 50% των έργων.

Δεν θα προχωρήσουμε στην εξαγωγή συμπερασμάτων ανα φύλο, καθώς η μελέτη ήταν πολύ περιορισμένη και πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια και τα δεδομένα μιας τάξης, όπου δεν μπορούσε να γίνει κάποια άλλη διαφοροποίηση του δείγματος.



ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Απώτερος παιδαγωγικός στόχος της προσχολικής και σχολικής εκπαίδευσης είναι η ανάπτυξη του ατόμου ώστε να καταστεί χρήσιμο στον εαυτό του και στην κοινωνία. Ένας σοβαρός δείκτης για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι η δημιουργικότητα, καθώς προϋποθέτει μια σειρά από μακροχρόνια και στοχευμένα ερεθίσματα με σκοπό την την ικανότητα συνδυασμού τους και ετεροσύνθεσής τους.

Η δημιουργικότητα είναι η διαδικασία που ακολουθείτε ώστε να αντλούμε από τις παλιές εμπειρίες και να φτιάχνουμε κάτι καινούργιο , μοναδικό και πρωτότυπο για εμάς , όχι όμως απαραίτητα και για τους άλλους.

Το κάθε παιδί έχει τη δυνατότητα και ικανότητα της δημιουργίας. Ο κάθε άνθρωπος φέρει μέσα του τη δημιουργικότητα. Στη δημιουργικότητα ο κεντρικός πυρήνας είναι το άτομο, ο "εαυτός". **Θα μπορούσαμε να πούμε ότι δημιουργικότητα υπάρχει όταν το άτομο σκέφτεται, αισθάνεται, βλέπει και εκφράζεται , σε σχέση με το άτομό του, με το δικό του ιδιαίτερο προσωπικό τρόπο.**

Τα παιδιά διαφέρουν στις δημιουργικές τους ικανότητες όπως διαφέρουν και στα στάδια της ανάπτυξής τους. Ανεξάρτητα όμως από το επίπεδο ωριμότητας τους, οι δημιουργικές ικανότητες τους του κάθε παιδιού υπάρχουν. Για να εκδηλωθούν θα πρέπει να ενθαρρυνθούν μέσα από τις ευκαιρίες για προσωπική έκφραση και την ποικιλία των μέσων και υλικών που θα προσφέρει η δασκάλα. Μέσα από τις ευκαιρίες και την ενθάρρυνση για δημιουργικότητα αναπτύσσεται και η φαντασία των παιδιών. Δεν υπάρχουν όρια στην έμπνευσή τους, όταν η δημιουργική τους ικανότητα αφεθεί ελεύθερη και ανεπηρέαστη. Οι δημιουργικές προσπάθειες των παιδιών πιθανό να μην έχουν σαν αποτέλεσμα μεγάλες ανακαλύψεις ή λύσεις σε σημαντικά προβλήματα αλλά οπωσδήποτε τα παιδιά με τις εμπειρίες τους αυτές θα έχουν μια ζωή πιο ολοκληρωμένη. Μέσα από τη δημιουργικότητα, βοηθούνται να βλέπουν, να αισθάνονται και να νιώθουν καλύτερα την ύπαρξή τους, γιατί τολμούν να δίνουν όπως και να δέχονται, και ακόμη ανακαλύπτουν και δημιουργούν κάτι δικό τους, βαθειά προσωπικό . **Η Δημιουργικότητα είναι εκείνη η ποιότητα της ζωής που βοηθά στην ανακάλυψη νέων δυνατοτήτων, επαφών, σχέσεων και εμπειριών.**

Η μουσική ακρόαση χρησιμοποιεί και διεγείρει βασικούς υποδοχείς αισθημάτων, συναισθημάτων και ενθυμημάτων. Ο συνδυασμός της με οπτικά κίνητρα, βοηθάει στην σημειωτική ανάπτυξη του εξελισσόμενου ανθρώπου. Ο δάσκαλος μπορεί να παίξει τον βασικό ρόλο του επιταχυντή των διαδικασιών που απαιτούνται για την πολυτροπική κατανόηση της μουσικής και των εικόνων, με αποτέλεσμα την εξατομικευμένη ωρίμανση της κριτικής σκέψης και δημιουργικότητας του ατόμου.



ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ο **Μοδέστος Πέτροβιτς Μουσόργκσκυ Modest** γεννήθηκε στο Κάρεβο το 1839 και πέθανε στην Πετρούπολη το 1881.

Το 1856 κατατάχτηκε για μια τριετία στο στράτευμα και αμέσως μετά η αγάπη του για τη μουσική τον οδήγησε στο Μπαλακίρεφ (έναν από τη γνωστή ομάδα των πέντε) που ανέλαβε την μουσική του παιδεία. Ο Mussorgsky είχε αριστοκρατική καταγωγή και διέθετε μεγάλη μόρφωση και πνευματική καλλιέργεια και είχε με άλλους λόγους μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα και μια πνευματική αυτάρκεια που του επέτρεψε να ακολουθήσει με πολλή ανεξαρτησία τις δικές του μουσικές αντιλήψεις μακριά από κάθε ακαδημαϊκή καθιέρωση.

Από το 1863 διορίζεται υπάλληλος στην Υπηρεσία της Δασονομίας και σε αυτήν τη θέση παραμένει μέχρι το τέλος. Ο Mussorgsky ποτέ δεν τελειοποίησε τις μουσικές του σπουδές. Περπάτησε τη δύσκολη ζωή του ανάμεσα στο κρασί, την έμπνευση και τα όνειρά του και για πολλούς ήταν μέγα ευτύχημα που δεν ολοκλήρωσε την ακαδημαϊκή του κατάρτιση γιατί έτσι έμεινε αγνός και γνήσιος και αποδείχτηκε χωρίς να το θέλει ο πατέρας του εξπρεσιονισμού στη μεγάλη του πατρίδα. Η μουσική του έχει αποκλειστικά προσωπικό ύφος, έχει μια αξιοθαύμαστη διεισδυτική αίσθηση περιγραφής για τα αδικημένα πλάσματα του κόσμου μας και μπόρεσε να εκφράσει με ένα σχεδόν μοναδικό τρόπο γεμάτο ανθρωπιά τις σκέψεις και τα όνειρά τους. Σίγουρα πολλοί λίγοι μπόρεσαν να ζωγραφίσουν με τόση ένταση ποικιλία και ομορφιά τις φευγαλέες εντυπώσεις όσο ο Mussorgsky, που θεωρείται η πιο σπουδαία προσωπικότητα της ομάδας των πέντε και ένας από τα σημαντικότερα κεφάλαια στην ιστορική μουσική εξέλιξη της Ρωσίας και ιδιαίτερα στη διαμόρφωση εθνικού μουσικού ύφους.

Το έργο, καθρέφτης της ίδιας της ζωής του, ήταν περιορισμένο χωρίς τάξη και αρκετές συνθέσεις του βρέθηκαν ατέλειωτες.

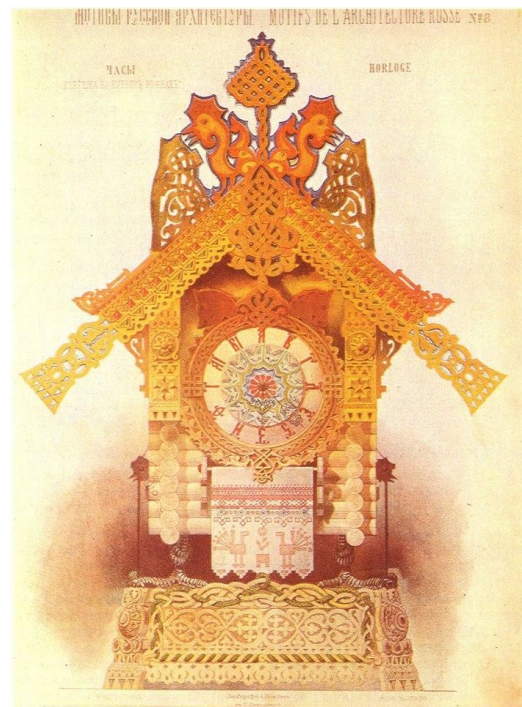
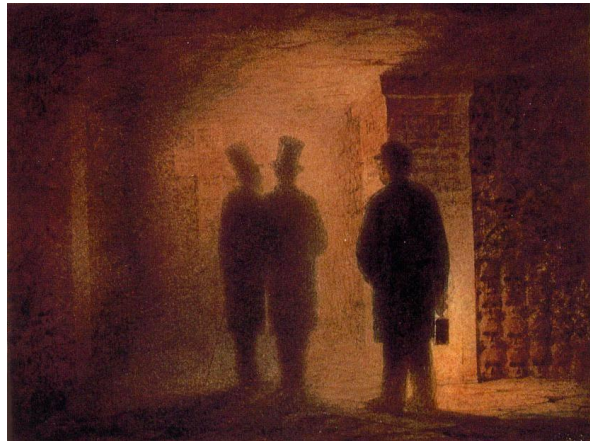
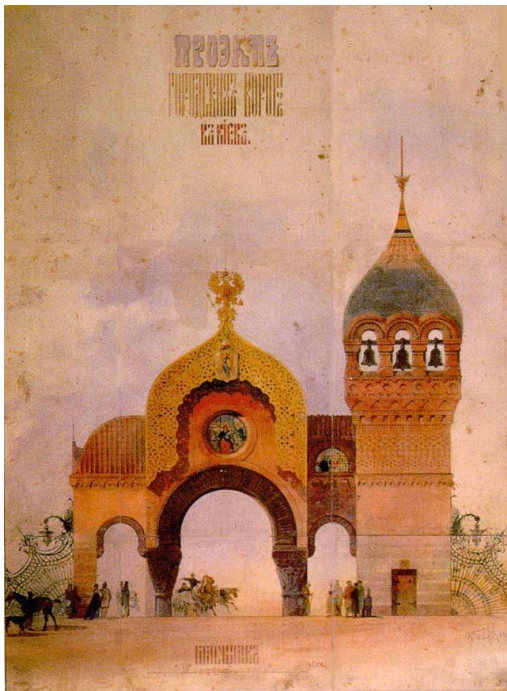
Κυριότερα έργα του

- Μπόρις Γκουντούνωφ (όπερα)
- Εικόνες από μια έκθεση (έργο για πιάνο)
- Μια νύχτα στο φαλακρό βουνό (φαντασία για ορχήστρα)

Γνωστά έργα του

- Κοβάντσινα (μουσικό δράμα ατέλειωτο)
- Ιησούς του Ναυή (χορωδιακό)
- Εξήντα περίπου τραγούδια κ.α.

Πίνακες



ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αντρέα Χαραλάμπους, Μουσική η παιδαγωγική της – η αισθητική της , έκδοση Φίλιππος Νάκας Μουσικός Οίκος

Αντρέα Χαραλάμπους, Μουσικοπαιδαγωγικά “μη δανείτε τα μάτια σας στα παιδιά για να δούν το ηλιοβασίλεμα...”, έκδοση Φίλιππος Νάκας Μουσικός Οίκος

Μιχάλης Γρηγορίου, Μουσική για παιδιά και για έξυπνους μεγάλους Α' τόμος, έκδοση ΝΕΦΕΛΗ

Στέφανος Βασιλειάδης, Δημήτρης Κανάρας, Αθανάσιος Παπαζάρης, Εισαγωγή στη Μουσική, Οργανισμός εκδόσεων διδακτικών βιβλίων Αθήνα Α' Γυμνασίου

Μανώλη Θεοδωρίδη, Ανθολογία Κλασικής Μουσικής, αθάνατα συμφωνικά και μελοδραματικά έργα

Μιχάλη Γ. Σταυρίδη , Η Μουσική στην Εκπαίδευση σύγχρονες τάσεις και αντιλήψεις βιβλίο για το δάσκαλο, έκδοση Gutenberg

Φλώρος Κ., Μουτσόπουλος Ε., Δραγούμης Μ., Stroux Chr., Flamm Chr., Semenov I., Mayer G., Βλαγκόπουλος Π., Χαψούλας Α., Ρωμανού Αικ., Φιτσιώρης Γ., Ζερβός Γ., Φιδετζής Β., Δοντάς Ν., Ζώτος Ί., Μπαλτζής Α., Τσούχλος Ν., Pachi P., Πατσέας Μ., Κακαβελάκης Κ., Αλεξιάδης Μ., Τσέτσος Μ., Mahnkorf S., Ψυχοπαίδη-Φράγκου Ο., Finscher L. , Η αξία της μουσικής σήμερα , εκδόσεις Ορφέως Περιοδικό Μουσικολογία

Μουσικοπαιδαγωγικά, Ετήσια Επιστημονική Έκδοση της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση, Τεύχοι 3 και 5, 1998 και 2007 αντίστοιχα

Λένιας Σέργη, Δημιουργική Μουσική Αγωγή για τα παιδιά μας, έκδοση Gutenberg

Γιούλα Μιχαήλ, Πινακωτή- Πινακωτή και στα Παιχνίδια Μουσική, έκδοση ΣΠΟΥΔΗ

Παυλίνα Καραδήμου Λιάτσου, από την ακοή στην ακρόαση, έκδοση EDITION ORPHEUS

Σμαράγδα Χρισσοστόμου, Η Μουσική στην Εκπαίδευση, το δίλημμα της διεπιστημονικότητας , Panas music, ΠΑΠΑΓΡΗΓΟΡΙΟΥ – ΝΑΚΑΣ

Media Literacy Institute (www.medialiteracyinstitute.gr)

Σταύρος Γρόσδος, Οπτικός γραμματισμός και πολυτροπικότητα, Ο ρόλος των εικόνων στη γλωσσική διδασκαλία στο Βιβλίο Γλώσσας της Β' Δημοτικού, ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ, Επιβλέπουσα: Σούλα Μητακίδου, Αν. Καθηγήτρια, ΑΠΘ, 2008

Ματθαίου Σεβαστή, Μουσικό Τετράδιο για Νηπιαγωγούς, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, 1994